

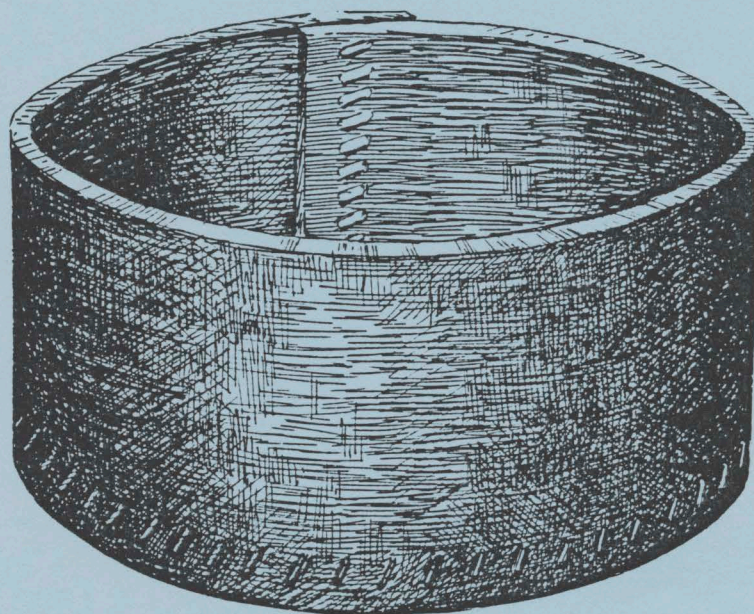
GSMA 000004:

RAPPORT ÖVER
ARKEOLOGISK SLUTUNDERSÖKNING
fornlämning Västra Frölunda 355
Göteborgs kommun

Göteborgs stadsmuseum
Arkeologisk arkivrapport

Nr 1988:11

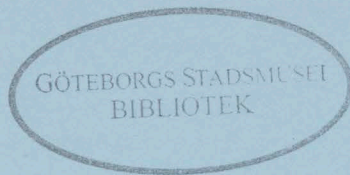
FÖRROMERSKT
FLATMARKSGRAVFÄLT

GÖTEBORGS ARKEOLOGISKA MUSEUM
1989

DNR 278/89

Ark. Ark. Gbg. Kom.

GÖTEBORG
Västra Frölunda 355
V.F. kv 91, Förmärsen

RAPPORT ÖVER ARKEOLOGISK SLUTUNDERSÖKNING
Mesolitiskt/senneolitiskt boplat fynd samt förrommerskt gravfält

INNEHÅLL

V.Frölunda 355; boplat och gravfält	sid 1
Orsak till undersökningen	1
Läge	2
Arbetsmetod	5
Fyndinsamling och lagerbeskrivning	5
Anläggningsbeskrivningar och fynd	8
Kulturhistorisk tolkning	45
Gravfältets datering	49
Sammanfattning	49
Fyndtabell	51
Sammanfattningstabell, flinta	54
Litteratur	55

* * *

OBS! SAMTLIGA NEGATIV TILL FOTO I RAPPORTEN HAR
AV MISSTAG KASSERATS VID REDIGERINGEN UTOM NEG. TILL
FIG. 21 OCK 25.

VÄSTRA FRÖLUNDA 355, BOPLATS OCH GRAVFÄLT

MESOLITIKUM/SENNEOLITIKUM RESP FÖRROMERSK JÄRNÅLDER

Flatmarksgravfält med sammanlagt 33 flatmarksgravar varav 18 st var urnebrandgravar. Keramik- och föremålsdaterat till yngre förromersk järnålder. Inom området fanns även flintfynd av boplatskaraktär med mesolitiska och senolitiska inslag.

Orsak till undersökning

Museets kännedom om att småhus skulle byggas på fastigheterna Älvsborg 91:13 och 91:14 ledde med stöd av fornminneslagen till krav på arkeologisk undersökning av tomterna. Under 11 dagar (22 juni-7 juli 1988) utförde 5 arkeologer från Göteborgs arkeologiska museum undersökningen. Det var amanuenserna Ulf Ragnesten och Ulf Svensson samt praktikanterna Yvonne Petersson och Anette Rosberg. Eva Jönsson-Kihlberg var grävningsledare. Från och med den 28 juni var även Ulf Ragnesten grävningsledare. Antalet arkeologtimmar i fält var 372 och antalet maskintimmar 24.

Fynd har gjorts flera gånger under årens lopp på tomterna Älvsborg 91:12, 91:13, 91:14 och 555:163. En sammanställning av dessa fynd är på sin plats.

Första gången platsen blev av intresse för museet var 3 maj 1979. Då anmäldes fynd av keramik, brända ben och lerklining som gjorts på någon eller några av tomterna Älvsborg 91:12-14, 555:163 i Västra Frölunda, Göteborgs kommun.

Samma år lät museet registrera fynd i privat ägo som gjorts på tomten. (Fynden förvaras således inte på museet.) Det var följande fynd: (om inget annat anges är materialet flinta).

- 1 kärnyxa
- 1 kärna
- 1 eldslagingssten (osäker)
- 1 fragment av trindyxa (bergart)
- 2 knackstenar
- 3 retuscherade spån
- 1 fragment av en flathuggen spets
- 1 flathuggen pilspets med urnupen bas
- 1 borr (osäkert)
- 1 spån med retuscherat inhak
- 1 spån med retusch
- 1 kärnuppfriskningsavslag
- 1 mikrospånkärna
- 3 oregelbundna skrapor
- 1 spånskrapa med rak egg
- 1 rund skivskrapa
- 7 avslag med retusch
- 1 skivya (osäker)

I detta fyndmaterial finns ett mesolitiskt inslag med bl a skivvxa, trindyxa och mikrosänkärna men även ett senneolitiskt inslag bestående av en flathuggen spets och en pilspets med urnupen bas.

1980 företog arkeologiska museet en undersökning av några flatmarksgravar på det aktuella området. Det skedde med anledning av att markägaren först 1978 och sedan 1979 påträffat keramik och brända ben på olika platser i sitt potatisland. Vid undersökningen påträffades 4 st flatmarksgravar. (Fyndrapporter 1980-81: sid 57-66.) De brända benen i dessa gravar har delvis kunnat köns- och åldersbestämmas. Den ena graven innehöll ett 1-7 år gammalt barn av okänt kön, den andra troligen en man, 40-60 år gammal.

1988 års undersökning startade som en provundersökning. Detta innebar att ett område omkring de tidigare utgrävda gravarna avbanades för att ta reda på gravområdets utsträckning och begränsning. När detta var gjort vidtog slutundersökningen som bestod i att gravarna undersöktes.

Läge

Fornlämningsområdet var beläget omedelbart Ö om Långedragsvägen i 91 kv Förmärsen i Västra Frölunda i Göteborgs kommun (fig 1). Det låg på en liten höjd som sköt ut från ett intilliggande berg i väster. Höjden var på gravfältet låg var ca 25 m över havet. Gravfältet har särskilt legat exponerat mot S - mot en liten dal som sluttar ned mot S (se fig 2). På den Ö sidan av dalen ligger ytterligare en fornlämning, en övertorvad stensättning som är 10x6 m stor (se fig 2). Stensättningen är inte undersökt.

Dessutom ligger en fornlämning 60 m SV om gravfältet, dvs i NV hönet av den lilla dalen (se fig 2). Denna fornlämning är registrerad som en "fyndplats", ca 70x40 m stor. Här har hittats en skivskrapa.

Vid undersökningstillfället var ytan delvis bevuxen med högt gräs (fig 3), delvis täckt av skrot och rivningsmassor (fig 4). Rivningsmassorna var rester efter en byggnad (28x9,60 m) som tidigare funnits och upptagit större delen av fastigheten 91:14. Platsen låg ca 25 m Ö h.

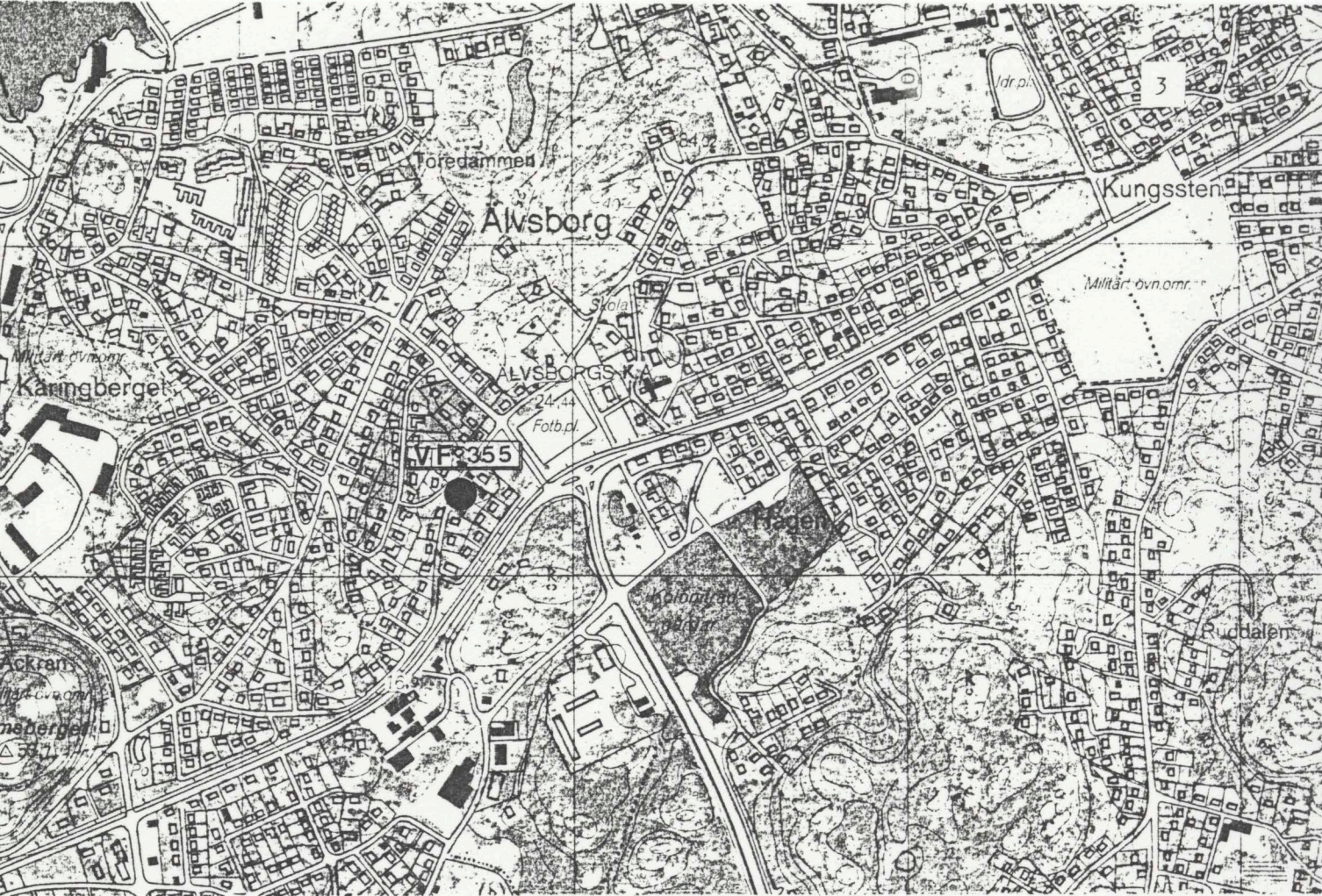

Fig 1.
Fornlämningens läge i Göteborg. Skala 1:50 000.

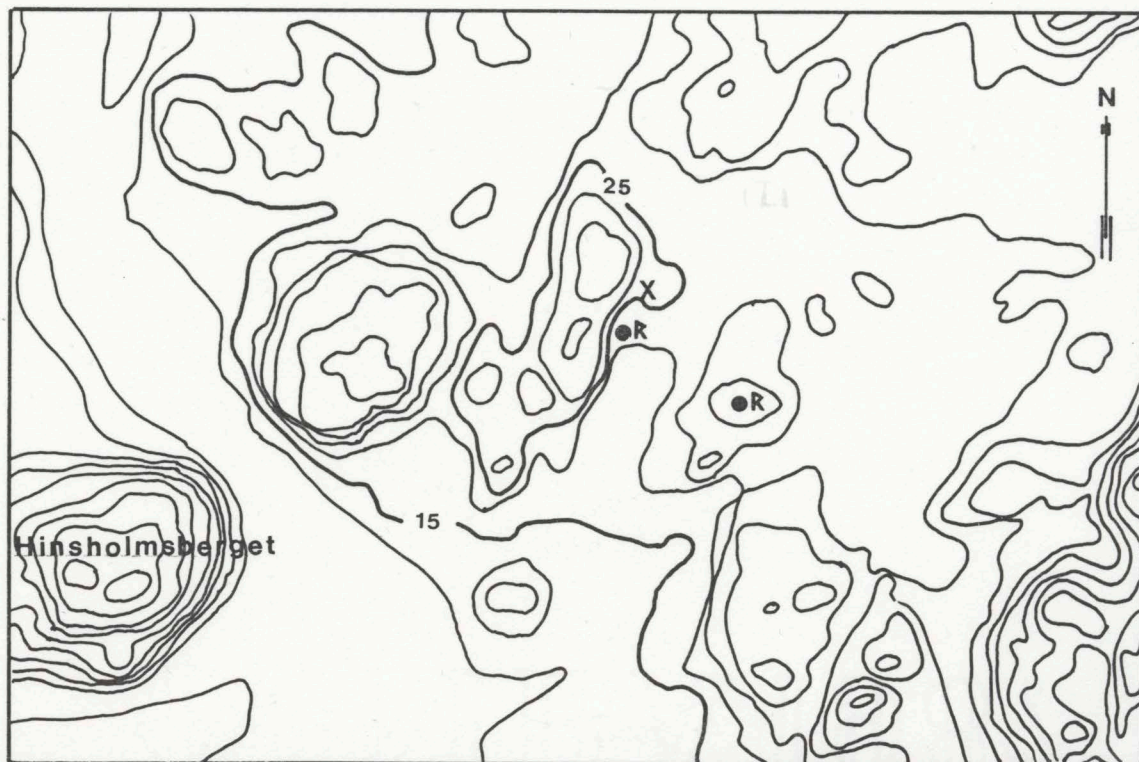

Fig 2.
Fornlämningens närmaste topografiska omgivning.
Gravfältet markerat med X. Skala 1:10 000.

Fig 3. Foto: Ulf Ragnesten 1988
Undersökningsytan före avbaningen. Från S.

Fig 4. Foto: Ulf Ragnesten 1988
Skrot- och rivningsmassor på undersökningsytan. Från NO.

Arbetsmetod

Inledningsvis upptogs sökschakt på undersökningsområdet. Efter att sökschakten undersökts kunde ett område med flatmarksgravar avgränsas. Detta område avbanades (fig 5). N om den avbanade ytan på tomten Älvsborg 91:14 visade provschakt att inga anläggningar fanns. NO om ytan var marken störd p g a bebyggelse. Ö om den avbanade ytan var berg. Söderut visade likaså provschakt att inga anläggningar fanns och att berget låg ytligt i marken. Huruvida gravar funnits i V kunde inte avgöras då Långedragsvägen gick där och p g a att en stor granhäck växte där.

Några anläggningar fanns sannolikt inte utanför den yta som avbanades. Däremot fanns flinta även utanför ytan. Någon avgränsning på flintförekomsten kunde inte iakttas. Det är möjligt att förekomsten av slagen flinta fortsatte åt N och V, men dessa områden låg utanför exploateringsområdet. Åt Ö och S vidtog berg.

Sedan ytan med gravarna avbanats rensades den och ytplockades på flinta. Därefter undersöktes gravarna och de andra anläggningarna. Det gick till så att man först grävde den ena halvan av anläggningen, varpå profilen ritades, och därefter den andra halvan. I vissa gravar fanns lerkärl som var endast delvis bevarade eller enbart utgjordes av enstaka skärvor. I sådana fall undersöktes gravarna helt i fält. När kärl var i stort sett intakta togs de in till museet och undersöktes där (fig 6), vilket skedde med kärlen i anläggningarna 16, 25, 27, 28, 31, 36, 38 och 45.

Undersökningen koncentrerades helt på gravarna och de andra anläggningarna som kunde ha ett samband med gravfältet. Någon systematisk undersökning av flintboplatsen har således ej gjorts, på annat sätt än att flintfynd tillvaratagits i samband med undersökningen av gravar och övriga anläggningar.

Fyndinsamling och lagerbeskrivning

Vid avbaningen av området med gravar samlades flinta in. Ett stycke med tillhuggning och en enkel avslagsskrapa påträffades. 92 st avslag samt 75 bitar övrig flinta hittades dessutom. Bland dessa fynd ingår de som hittades i provschaktet N om det avbanade området (se fig 5). Flintan som hittades i anläggningarna redovisas i anläggningsbeskrivningarna, som följer.

Vid avbaningen påträffades även några andra lösfynd. Det var en keramikbit, ornerad med en böljande linje (F 14), en nitbricka av järn (F 19) samt 3 gram brända ben (F 31).

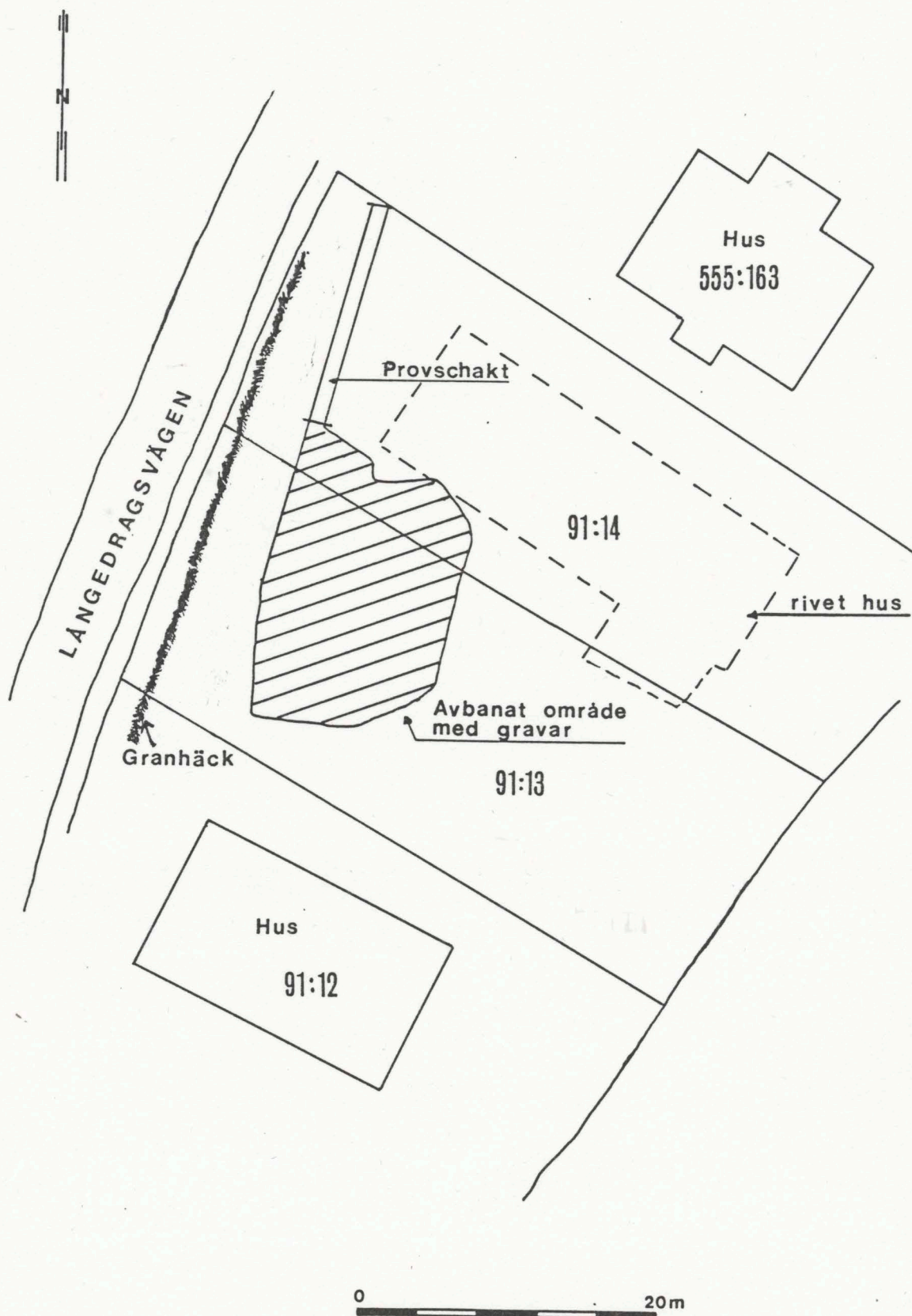

Fig 5.
Undersökningsområdet invid Långedragsvägen.

Fig 6. Foto: E Jönsson-Kihlberg 1988
Vissa lerkärl togs in till museet för att undersökas vidare.

Lagerföljden på området dokumenterades i provschaktet N om den avbanade ytan.

Lagerbeskrivning:

Lager 1	0-35 cm	sandblandad humus
Lager 2	35-50 "	ljusbrun sand
Lager 3	50-60 "	ljusgul sand
Lager 4	60-	lera

Anläggningsbeskrivningar

I nedanstående redovisning klassificeras gravarna enl den terminologi som Kj Cullberg använt i avhandlingen "Ekehögen, Backa Röd, Valtersberg" 1973. Terminologin är således följande:

Urnegrav:	Urna med brända ben utan kol eller sot.
Bengrop:	Grop med brända ben utan kol eller sot.
Urnebrandgrop:	Urna med brända ben och kol/sot.
Brandgrop:	Grop med brända ben och kol/sot.
	Krukskärvor (dock ej helt kärl) kan förekomma. (Cullberg 1973, sid 21.)

Urnorna i gravarna kan utgöras antingen av keramik eller hartstättade kärl. Materialet i urnorna påverkar inte nämnda terminologi. (Jfr Cullberg 1973, sid 117.)

När anläggningar uppges utgå är det p g a att de sågs som mörkfärgningar eller anhopningar av stenar när grävningsytorna avbanades, men vid undersökningen inte motiverade någon närmare beskrivning.

Anläggningarnas läge framgår av fig 7.

ANL 1 (brandgrop)

Anläggningen utgjordes av ett runt, mörkfärgat område, i ytan ca 30 cm i diam. Det mörkfärgade området, som var en grop, var ca 15 cm djupt. Innehållet i gropen var huvudsakligen sotig samt humusfärgad sand.

Fynd: Keramiskärvor, 5 st, 7 gram (F 5)
 Bränt ben, 4 gram (F 30)

ANL 2 (brandgrop)

Denna utgjordes av en närmast rund mörkfärgning i ytan. Den var ca 25 cm i diam. Mörkfärgningen var en 15 cm djup grop, innehållande fr. a. humusfärgad sand.

Fynd: Keramiskärvor, 3 st, 15 gram (F 18)
 Bränt ben, 1 gram (F 26)

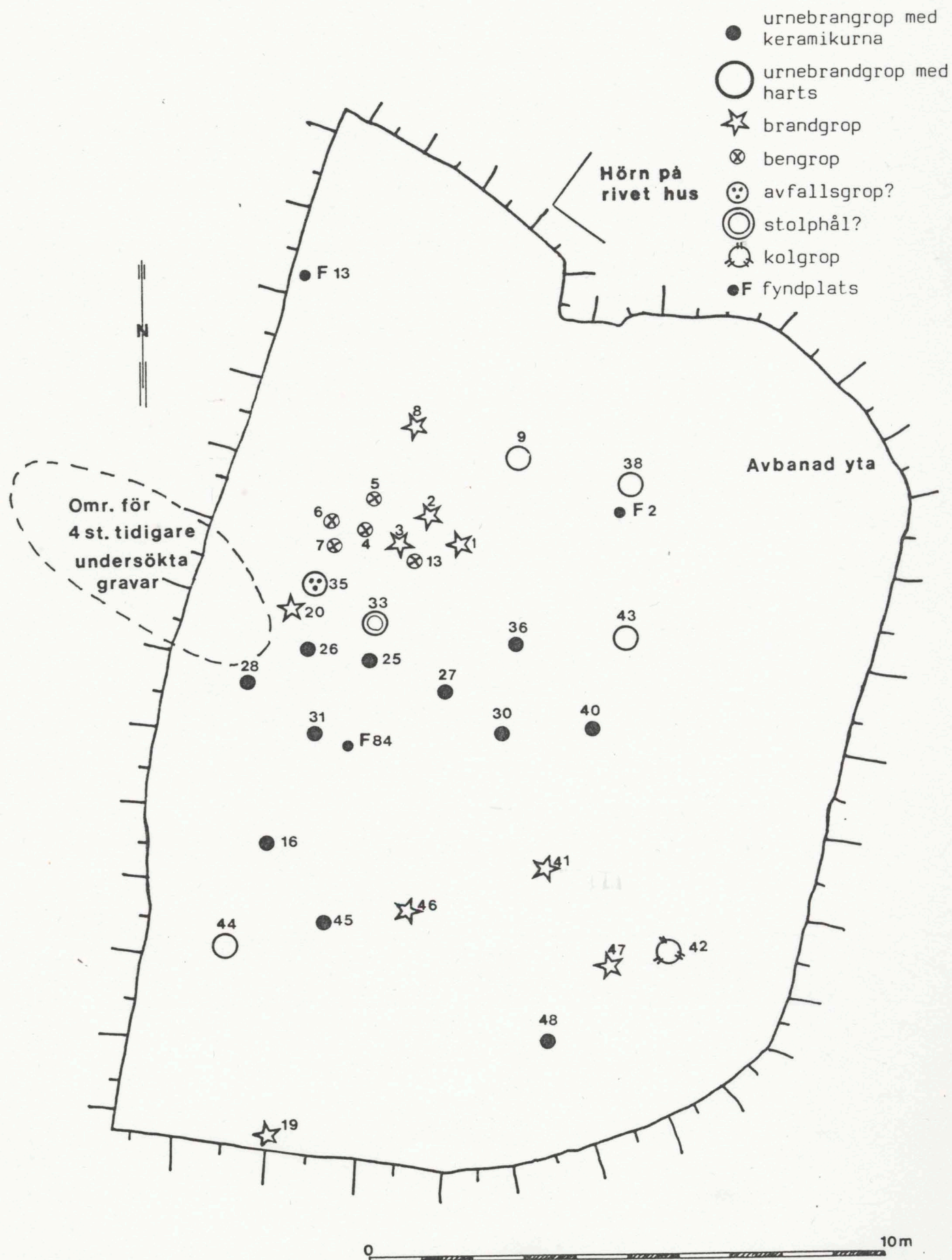

Fig 7.
Planritning över gravfältets olika anläggningar.

ANL 3 (brandgrop)

Anläggningen var i ytan oregelbunden till formen. Den var ca 5x10 cm stor. Djupet var ca 7 cm. Fyllningen i gropen var delvis sot. 1 skörbränd sten, 5x10 cm stor, fanns i anläggningen. Bland keramiken i anläggningen fanns 2 st bottendelar.

Fynd: Keramiskskärvor, 23 st, 30 gram (F 12)
 Brända ben, 2 gram (F23)

ANL 4 (bengrop)

Denna anläggning var ytterst obetydlig. Den utgjordes endast av en rund mörkfärgning, 15 cm i diam. och ca 10 cm djup.

Fynd: Bränt ben, <1 gram (F 25)
 2 bitar övrig flinta, 1 gram (F 51)

ANL 5 (bengrop)

Anläggningen var till omfånget ca 50 cm i diam., men till djupet endast ca 10 cm. Fyllningen var mörkfärgad, sandblandad humus. Bronsfragmenten i anläggningen har möjligen utgjort en remsölja.

Fynd: Bränt ben, 1 gram (F 27)
 2 st bronsfragment (F 20)

ANL 6 (bengrop)

I ytan var fläcken diffus och svåravgränsad. Den var som störst ca 15 cm och endast ca 10 cm djup. Fyllningen var mörkbrun, sandblandad humus

Fynd: Brända ben, 2 gram (F 29, 53)
 1 flintspån, 3 gram (F 40)

ANL 7 (bengrop)

Vid framrensningen syntes anläggningen som en avlång, ca 100x50 cm stor mörk fläck. Längst mot S var anläggningen djupast - ca 10 cm.

Fynd: Brända ben, 48 gram (F 28, 78)
 1 flintavslag, 4 gram och
 1 bit övrig flinta, 20 gram (F79)

ANL 8 (brandgrop)

Anläggningen bestod i avbaningsytan av en rund, mörk fläck, ca 70 cm i diam. Fläcken var 10 cm djup. Fyllningen i gropen var sand, blandad med sot och kol.

Fynd: Keramiskskärvor, 7 st, 40 gram (F 16)
 Brända ben, 2 gram (F 15)

ANL 9 (urnebrandgrop)

I avbaningsytan var denna anläggning som störst ca 70 cm. 10 cm ned i gropen fanns en större sten (35x20 cm) och 5 mindre. Brända ben fanns sporadiskt i hela gropen men koncentrerades under stenarna. I gropens botten fanns en hartstättningsring, vars diam var ca 16 cm.

(Fig 8)

Fynd: Hartstätning, 91 gram (F 10)
Brända ben, 2142 gram (F 6)
Sållat material från anl. finns bevarat,
1107 gram.

UTGÅR: ANL 10, 11 och 12

ANL 13 (bengrop)

Anläggningen var obetydlig. I avbaningsytan var den ca 20 cm stor. Den var endast ca 5 cm djup.

Fynd: Brända ben, <1 gram (F 24)

UTGÅR: ANL 14 och 15

ANL 16 (urnebrandgrop)

Anläggningen var närmast rund, ca 40 cm i ytan. Ca 4 cm ned fanns en locksten (ca 25x70 cm stor och 4 cm tjock, den togs tillvara, F 116) över en i stort sett intakt urna. Materialet i urnan var dock mycket sprött och den kunde därför inte bevaras hel. I Ö delen av gropen fanns 5-6 st stenar (5-10 cm stora) lagda intill urnan i en halvcirkel. Gropen som för övrigt innehöll kol och brända ben var ca 18 cm djup.

(Fig 9, 10)

Fynd: Urna (F 88)
Brända ben, 840 gram (F 87)
Kol och frö (F 102)
Locksten (F 116)

UTGÅR: ANL 17 och 18

ANL 19 (brandgrop)

Anläggningen var en mörkfärgning, 80x50 cm i ytan och ca 20 cm djup.

Fynd: Keramikskärvor, 2 st, 9 gram (F 17)
Flintavslag 20 st, 304 gram och
Övrig flinta 9 bitar, 235 gram (F8)

ANL 20 (brandgrop)

En diffus mörkfärgning, ca 10 cm djup. Anläggningen hade inga skarpa konturer varför dess ytstorlek inte kunde avgöras. I ytan fanns 3 st stenar, 10-15 cm stora. Keramikskärvorna har troligen tillhört två olika kärl.

Fynd: Keramikskärvor, 3 st, 13 gram (F 64)
Brända ben, 10 gram (F 21)
1 flathuggen flintpilspets utan tånge, 4 gram
samt 4 avslag, 18 gram (F 67)

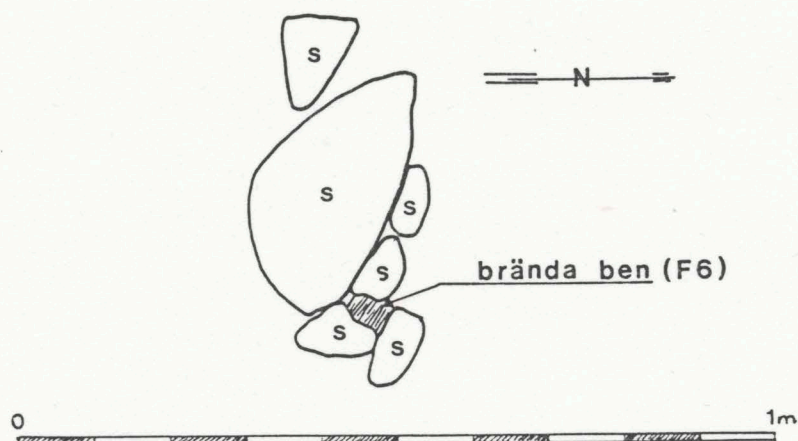

Fig 8.
Planritning över anl. 9.

TECKENFÖRKLARING

- 1 = sot, kol och brända ben
- 2 = sand med inslag av lera och småsten

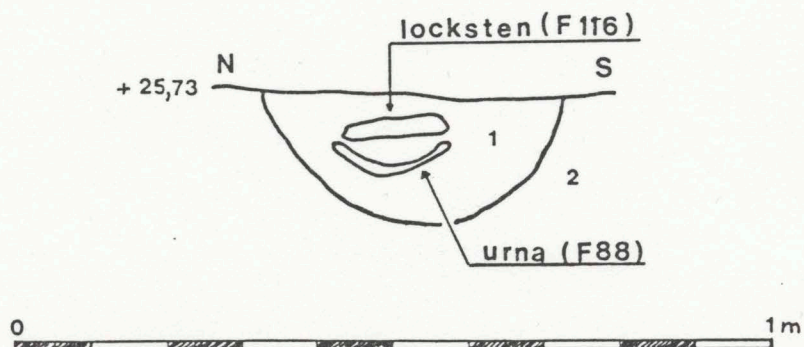

Fig 9.
Profilritning av anl. 16.

Fig 10.
Urnan med locksten i anl. 16.

Foto: Ulf Svensson 1988

UTGÅR: ANL 21, 22, 23 och 24

ANL 25 (urnebrandgrop)

I avbaningsytan var anläggningen rund, 60 cm i diam. Den syntes som en mörkfärgning i sanden. Mörkfärgningen innehöll sot. I gropen, som var ca 20 cm djup, fanns en intakt bottendel av en urna. Godset i urnan var dock så skört att den inte kunde behållas hel. Urnan har haft hank (se fig 13).

(Fig 11, 12, 13)

Fynd: Urna, 3 gram (F 55)
Brända ben (F 103)
1 flintavslag, 18 gram (F 56)
Sållat material från urnan finns bevarat, 800 gram.

ANL 26 (urnebrandgrop)

Anläggningen var mycket diffus och liten. I ytan var den endast 5 cm stor. Strax under ytan fanns botten på en urna. Däri låg benmjöl, som var så litet att det inte kunde tas tillvara.

(Fig 14)

Fynd: Urna (F 80)
Brända ben (ej tillvaratagna)
2 flintavslag, 8 gram (F 68)

ANL 27 (urnebrandgrop)

Anläggningen utgjordes av en sotfläck, ca 30 cm i diam. Den innehöll en urna. Urnan hade lock med handtag. Se tecknad rekonstruktion på fig 17.

(Fig 15, 16, 17)

Fynd: Urna (F 35)
Brända ben, 67 gram (F 104) (Enligt osteolog Leif Jonsson bestämt till en människa, max två år gammalt barn av okänt kön.)
Kol, 13 gram (F 105)
Sållat material från urnan finns bevarat, 2620 gram.

ANL 28 (urnebrandgrop)

Anläggningen utgjordes av en kolgrop (30 cm i diam.) som inneslöt en urna med facetterad hank. Över urnan var en flat locksten, ca 3 cm tjock och 10-15 cm i diam. Profilen i fig 18 skär inte genom anläggningens mitt varför det kan tyckas finnas lite utrymme för urnan under lockstenen. I mitten var dock anläggningen djupare.

(Fig 18, 19, 20, 21)

Fynd: Urna (F 34)
Brända ben, 28 gram (F 106)
1 flintavslag, 9 gram och
3 bitar övrig flinta, 70 gram (F 50)
Sållat material från urnan finns bevarat (600 gram), samt osållat material från gropen (90 gram).

TECKENFÖRKLARING

- 1 = sand med sot och kol
 2 = gul sand med grus
 S = sten
 K = keramik som tillhör
 urnan (F 55)

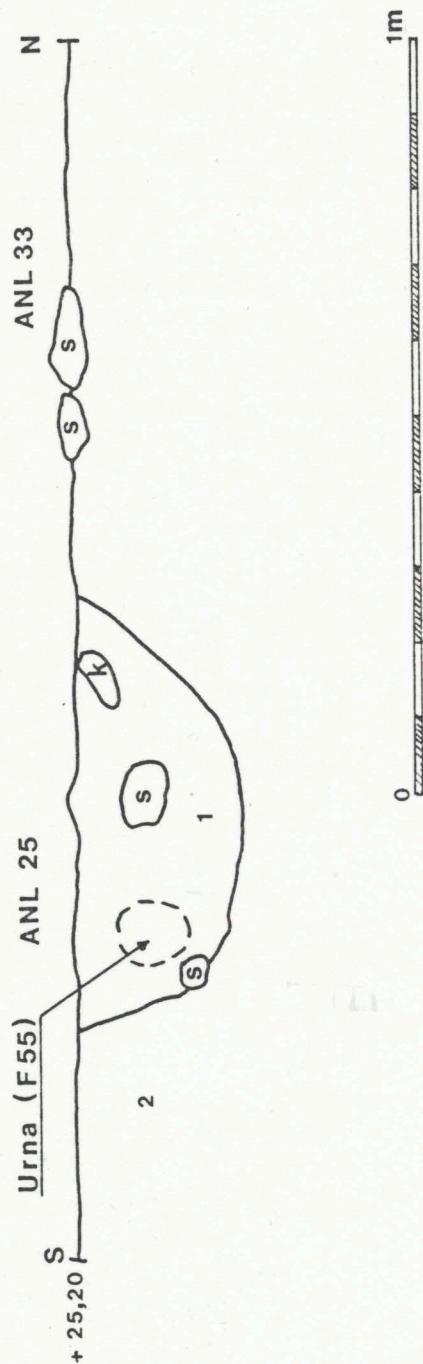

Fig 11.
 Profilritning av anl. 25 och 33.

Fig 12. Foto: Ulf Ragnesten 1988
Till vänster anl. 33 och till höger anl. 25. Från V.

Fig 13. Teckning: Ferenc Schwetz 1989.
Hanken på urnan i anl. 25. Skala 1:1.

Fig 14. Foto: Anette Rosberg 1988
Botten av en urna i anl. 26. Från V.

TECKENFÖRKLARING

- 1 = kol och sot
 2 = sand
 K = keramik (F 35)

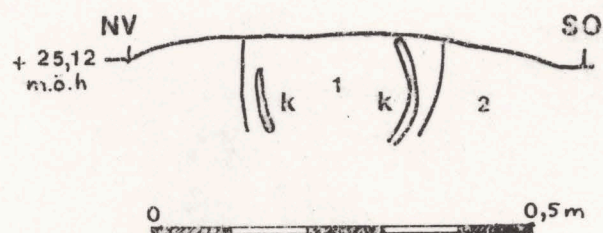

Fig 15.
 Profilritning av anl. 27.

Fig 16.
 Urna i anl. 27. Från S.

Foto: Anette Rosberg 1988

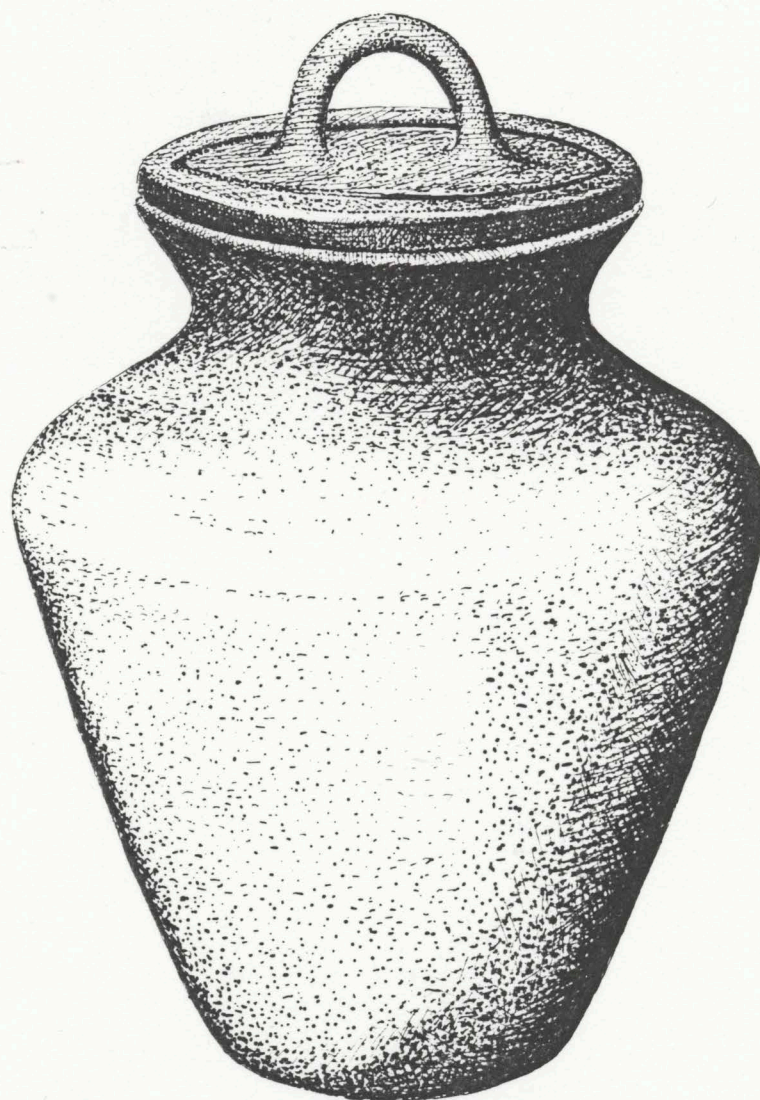

Fig 17.
Anläggning 27. Tecknad rekonstruktion i skala 1:2, av
Laszlo Lukacs 1988.

TECKENFÖRKLARING

- 1 = kol och sot
2 = sand

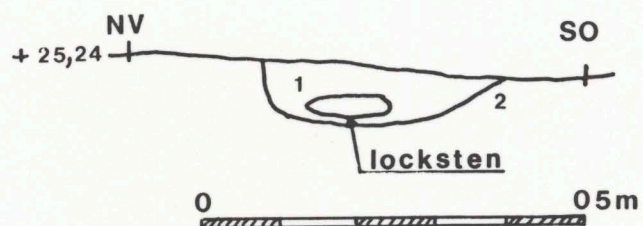

Fig 18.
Profilritning av anl. 28.

Fig 19. Foto: Ulf Ragnesten 1988
Urna med locksten i anl. 28. Från V.

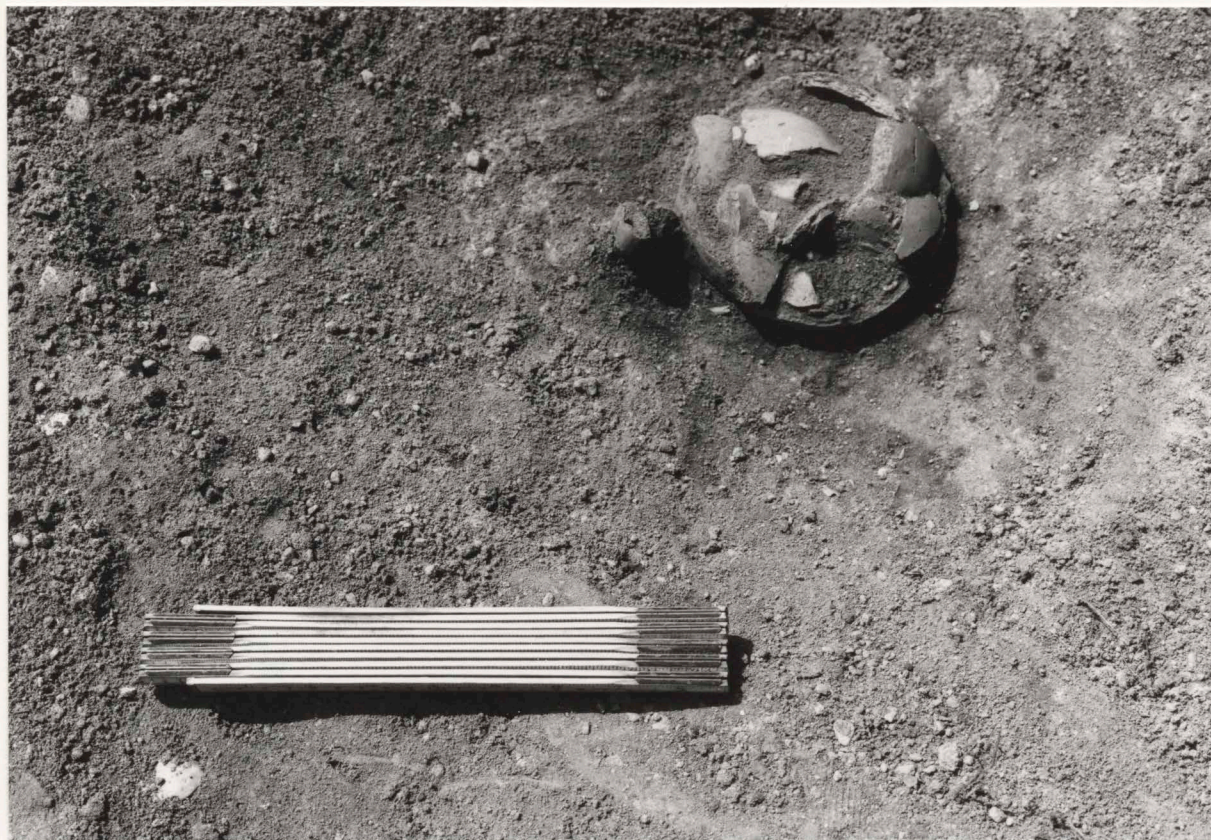

Fig 20. Foto: Ulf Ragnesten 1988
 Urnan framgrävd i anl. 28. Från NO.

Fig 21. Foto: Lars Noord 1989
 Urna med hank i anl 28.
 Neg nr 11770 B

UTGÅR: ANL 29

ANL 30 (urnebrandgrop)

Till formen var denna anläggning något oregelbunden i plan. Men den var ca 35 cm i diam. Den utgjordes av mörk sandig humus. I centrum av anläggningen fanns rester av en urna. Djupet på gropen var ca 12 cm.

(Fig 22)

Fynd: Urna (F 61)
Brända ben, 23 gram (F 60)

ANL 31 (urnebrandgrop)

Anläggningen var i avbaningsytan en 20-25 cm stor mörkfärgning. I mitten stack 5 cm av en urna upp, vilken stod i gropen. Urnan hörde till de mest välbevarade på gravfältet.

(Fig 23, 24, 25)

Fynd: Urna (F 81)
Brända ben, 6 gram (F 107)
Kol, 22 gram (F 108)

UTGÅR: ANL 32

ANL 33 (stolphål ?)

Denna anläggning bestod av 3 st större stenar (20x15 cm stora) som var placerade runtom en mörkfärgning i sanden. Även i anläggningens botten, vid sidan av mörkfärgningen, var en lika stor sten. Mellan anläggningens botten (den mörka sandens botten) och den högsta stenens topp var det 27 cm.

(Fig 11, 26, 27)

Fynd: Brända ben, <1 gram (F 76)
1 bit övrig flinta (F 75)

UTGÅR: ANL 34

ANL 35 (avfallsgrop ?)

Gropen syntes i ytan som en närmast rund anläggning ca 30 cm i diam. Den var även ca 30 cm djup. Den bestod till huvuddelen av mörkbrun-flammig sand. Gropen hade rundad botten. Den innehöll bl a kol och skörbrända stenar.

(Fig 28, 29)

Fynd: Brända ben, 3 gram (F 71)
4 flintavslag 8 gram och
4 bitar övrig flinta, 40 gram (F 72)
Kol (ej tillvarataget)

TECKENFÖRKLARING

- 1 = sot, kol med inslag
av brända ben
2 = ljus sand med inslag
av lera
S = sten

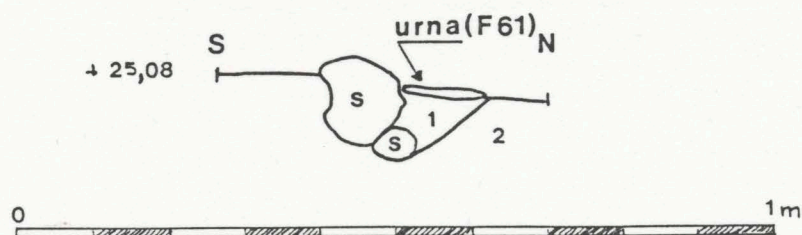

Fig 22.
Profilritning av anl. 30

TECKENFÖRKLARING

- 1 = kol och sot
2 = mörkbrun sand
3 = grå lera

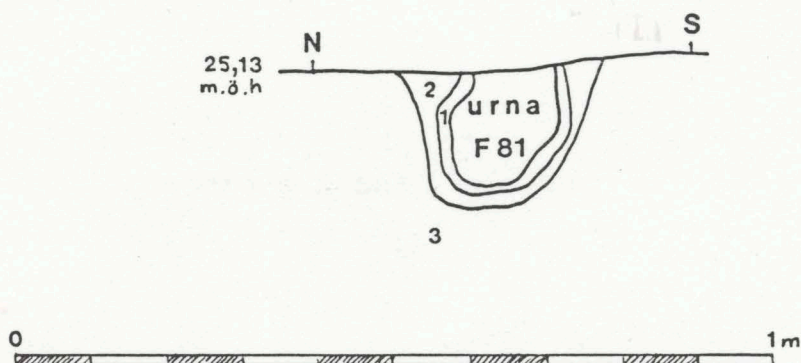

Fig 23.
Profilritning av anl. 31.

Fig 24. Foto: Anette Rosberg 1988
Urnan framgrävd i anl. 31. Från N.

Fig 25. Foto: Lars Noord 1989.
Urnan i anl. 31 efter undersökningen. neg nr 11771 B

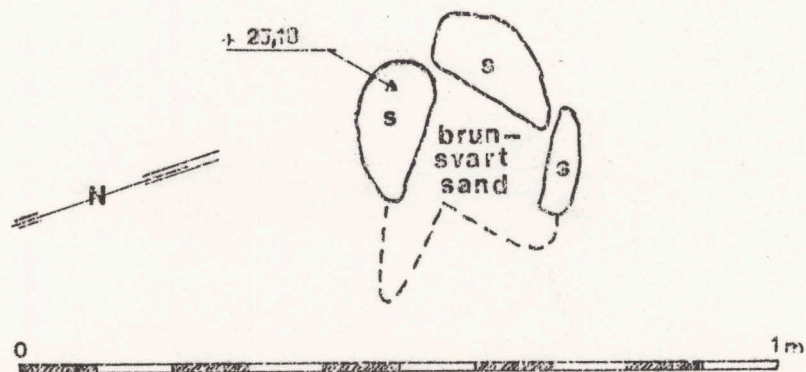

Fig 26.
Planritning över anl. 33.

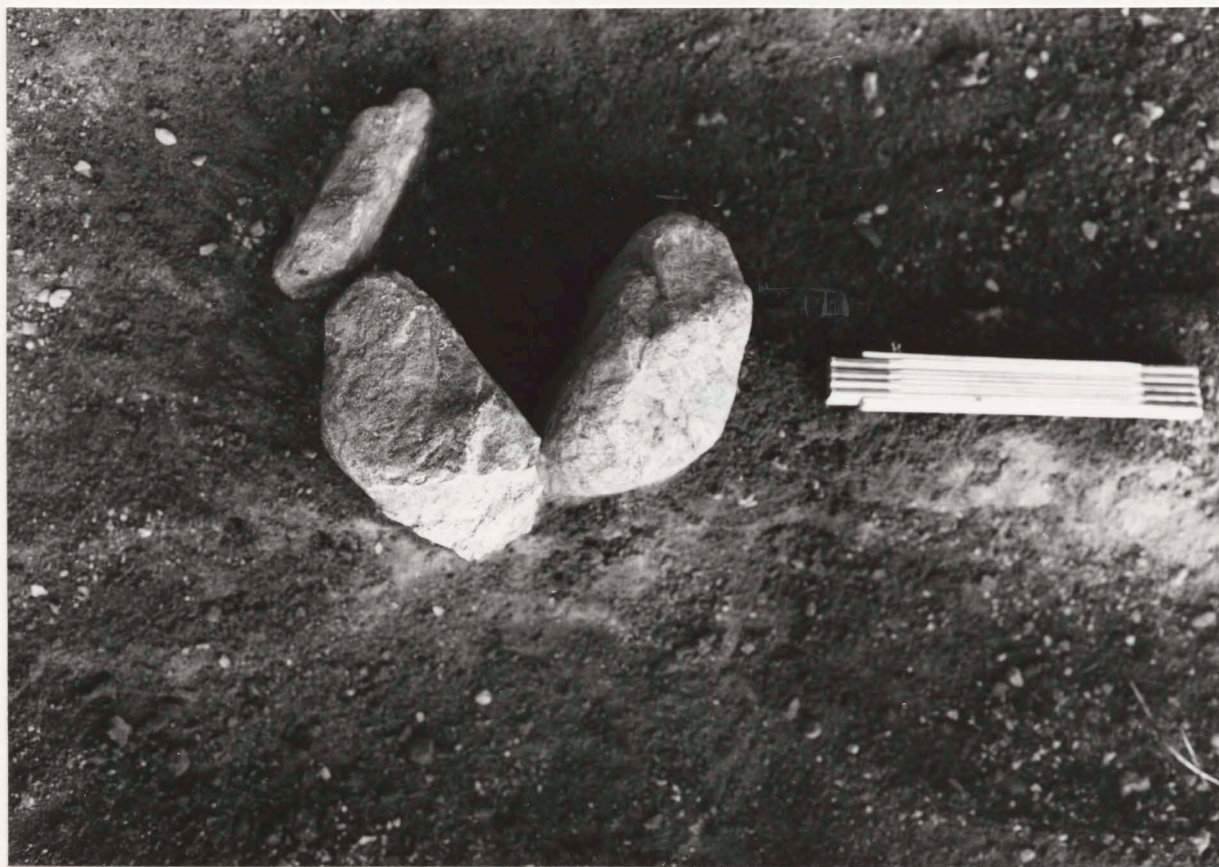

Fig 27.
Foto över anl. 33. Från Ö.

Foto: Ulf Ragnesten 1988

TECKENFÖRKLARING

- 1 = matjord
 2 = mörkbrun flammig sand
 3. = steril mark

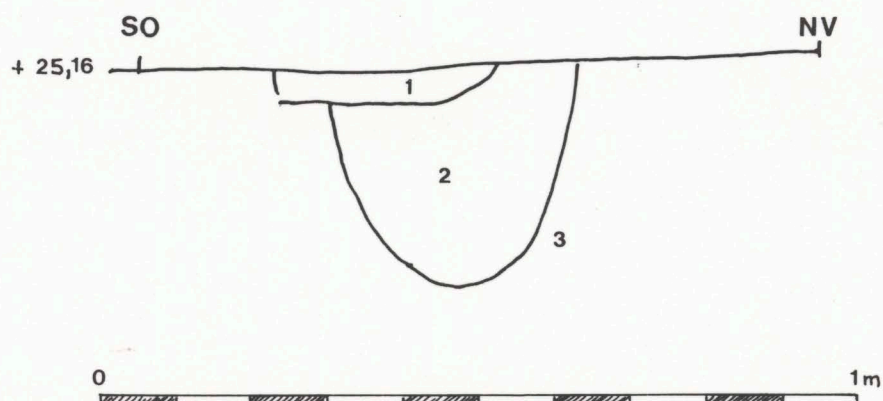

Fig 28.
 Profilritning av anl. 35.

Fig 29.
 Profilen av anl. 35. Från Ö.

Foto: Ulf Ragnesten 1988

ANL 36 (Urnebrandgrop)

Ytan som utgjorde anläggningen var närmast rund och ca 50 cm i diam. Den utgjorde en grop och var 18 cm djup. I gropen stod en urna vars rand befann sig 12 cm under gropens topp. Urnan var större än vad som framgår av profilritningen, fig 30. I profilen syntes endast en del av urnan. I urnan låg en järnskära (fig 32) och ett järnfragment, en järnnål och en liten bronskedja - eller spiral, tillsammans med kol och brända ben. Urnan har haft X-formad och facetterad hank, liksom facetterad mynningsrand (fig 33).

(Fig 30, 31, 32, 33)

Fynd: Urna (F 36)
 Brända ben, 765 gram (F 37)
 Järnfragment, 2 gram (F 37)
 Kol, 7 gram (F 109)
 Brons, 1 gram (F 110)
 Skära, 37 gram (F 111)
 Nål, 11 gram (F 111)

UTGÅR: ANL 37

ANL 38 (urnebrandgrop)

I avbaningsytan var denna anläggning närmast rund, ca 90 cm i diam. Den utgjorde en grop och innehöll bl a sot och kol. Spridda i anläggningen fanns även brända ben och skörbrända stenar. Under de skörbrända stenarna, som fanns på ca 20 cm djup i gropen, var en kompakt koncentration av brända ben. I botten av gropen, en bit ned i lera, var även en halvcirkelform av hartstätning. Längden på tätningen var 17 cm.

(Fig 34, 35)

Fynd: Hartstätning, 53 gram (F 1)
 Brända ben, 1332 gram (F 3)
 Kol (ej tillvarataget)
 Sållat material från anl finns bevarat, 1440 gram.

UTGÅR: ANL 39

ANL 40 (urnebrandgrop)

Efter rensning i avbaningsytan syntes denna anläggning som en 50x30 cm stor sotfläck. I ytan syntes även 3-4 cm stora stenar. Fläcken var en grop, ca 15 cm djup. Den innehöll en urna med brända ben, kol och sot. Urnan var krossad. Den täcktes av en flat sten, ca 20 cm stor och 2 cm tjock.

(Fig 36, 37, 38)

Fynd: Urna (F 41)
 Brända ben, 460 gram (F 42)
 2 bitar övrig flinta, 7 gram (F 43)
 Kol, 108 gram (F 44)

TECKENFÖRKLARING

- 1 = sot och kol
2 = sand

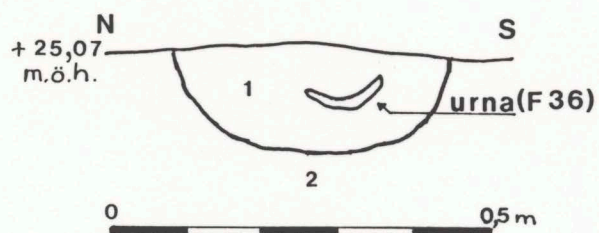

Fig 30.
Profilritning av anl 36.

Fig 31.
Urnan framgrävd i anl. 36. Från Ö.

Foto: Ulf Svensson 1988

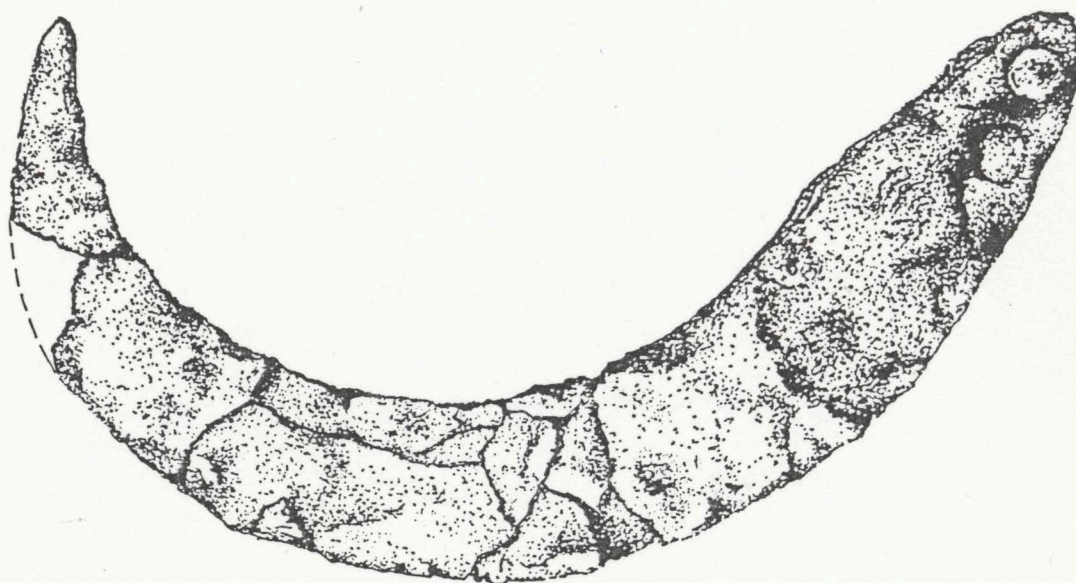

Fig 32.
Järnskäran i anl. 36.

Teckning: Ferenc Schwetz 1989.
Skala 1:1.

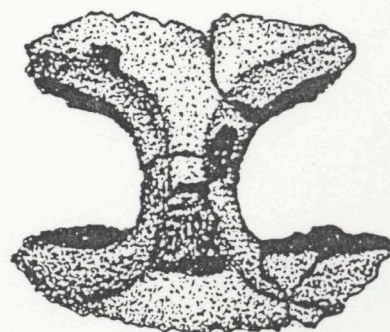
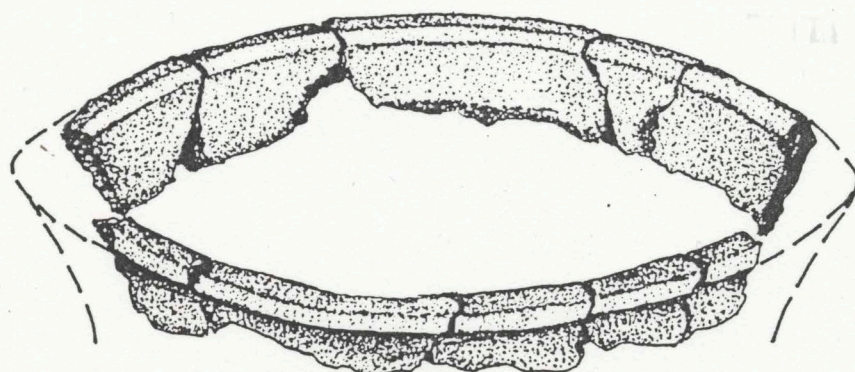

Fig 33.
Facetterade detaljer på urnan i anl. 36.

Teckning: Ferenc Schwetz 1989.
Skala 1:1.

TECKENFÖRKLARING

- 1 = humusfärgad sand
 2 = gul sand
 3 = sotfärgad sand
 med kolbitar
 4 = lera i vilket det
 satt hartstätning (F 1)
 S = sten

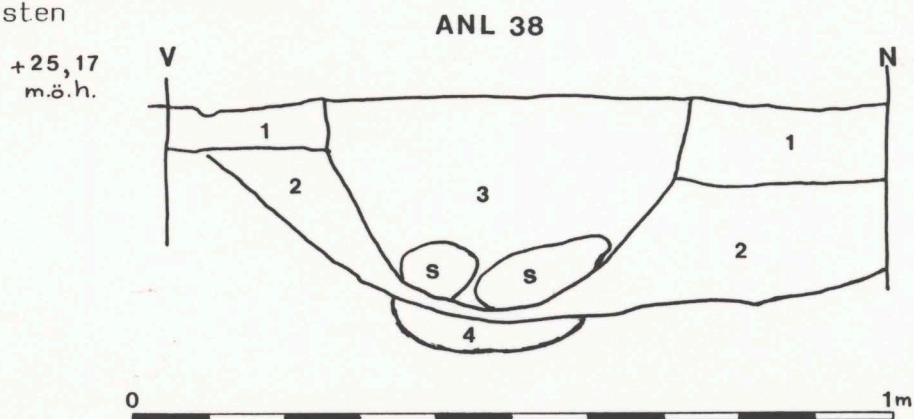

Fig 34.
 Profilritning av anl. 38.

Fig 35. Foto E Jönsson-Kihlberg 1988
 Skörbrända stenar i anl. 38. Från Ö.

TECKENFÖRKLARING

- 1 = sot och kol
 2 = sand
 K = keramik
 S = sten

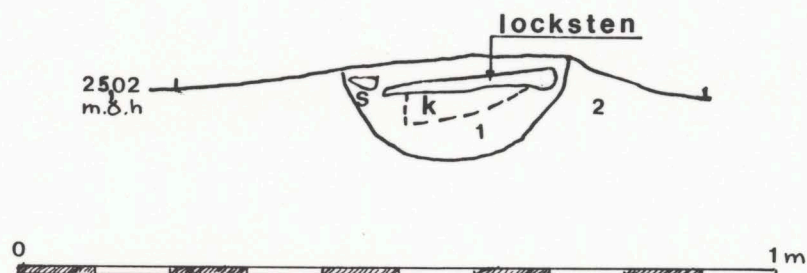

Fig 36.
 Profilritning av anl. 40.

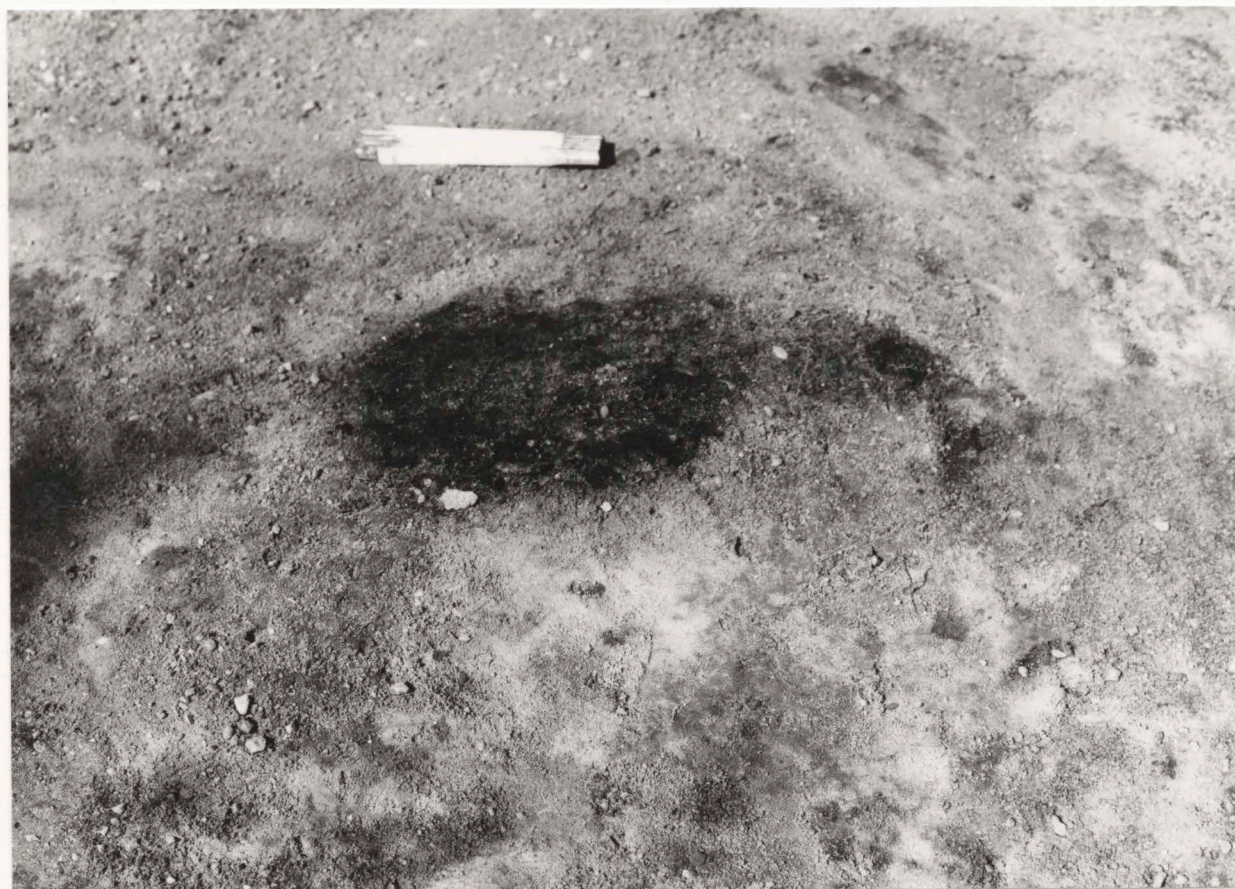

Fig 37. Foto: Ulf Ragnesten 1988
 Anl. 40 syntes i avbaningsytan som en rund sotfläck. Från Ö.

Fig 38. Foto: Ulf Ragnesten 1988
Framrensad urna i anl. 40. Från V.

ANL 41 (brandgrop)

Anläggningen var närmast rund och mätte endast 10 cm i diam i avbaningsytan. Den var även ca 10 cm djup. I gropen fanns några keramikbitar. Även brända ben fanns i gropen, men de var mikroskopiskt små och kunde inte tas tillvara.

(Fig 39)

Fynd: Keramikskärvor 3 st, 2 gram (F 66)
Brända ben (ej tillvaratagna)

ANL 42 (kolgrop)

Anläggningen utgjordes endast av en grop med sot och kol. Den var i avbaningsytan närmast rund och ca 40 cm i diam. Djupet var ca 20 cm. I centrum av gropen fanns en ca 15 cm stor sten och ö om denna en något mindre.

(Fig 40)

Fynd: Inga fynd

ANL 43 (urnebrandgrop)

Ytmått ca 120x50. Djup ca 25 cm. Gropen innehöll företrädesvis kolblandad sand. Ett flertal skörbrända stenar fanns även i den. Gropen innehöll två flata stenar, en övre och en undre. Den övre mätte 10x15 cm och var skörbränd och den undre mätte 10x20 cm. Runtom såväl den övre som den undre flata stenen fanns brända ben och kolbitar. I botten av gropen var en hartstättningsring, ca 20 cm i diam. Ungefär mitt i benlagret låg en skära av järn (fig 41). Kärlet rekonstruerades utifrån hartstätningen (se fig 42). Rekonstruktionsteckningen grundas på hartstätningens utseende och på mängden brända ben.

(Fig 41, 42, 43, 44)

Fynd: Hartstätning (F 49)
Brända ben, 1700 gram (F 46)
Järnskära, (F 47)
Järnfragment, 18 gram (F 48)
Kol, 28 gram (F 45)

ANL 44 (urnebrandgrop)

Anläggningen var i rensningsytan tydligt avgränsad som en kol- och sandblandad fläck. Den var närmast rund och mätte ca 60 cm i diam. Den hade ett djup av ca 25 cm. Förutom kol och sand innehöll gropen spridda förekomster av brända ben. En stor mängd skärvsten fanns även i anläggningen. Vid botten i anläggningens N del låg en hartstättningsring, ca 20 cm i diam. Just inom hartsringens begränsning fanns en tät koncentration av brända ben.

(Fig 45, 46, 47)

TECKENFÖRKLARING

- 1 = kol och sot
2 = ljusbrun sand

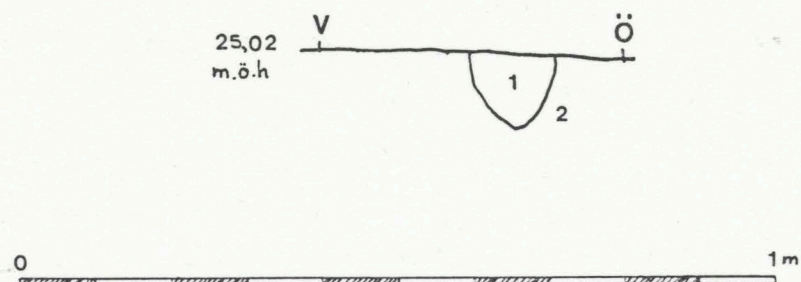

Fig 39.
Profilritning av anl. 41.

TECKENFÖRKLARING

- 1 = sot och kol
2 = sand
S = sten

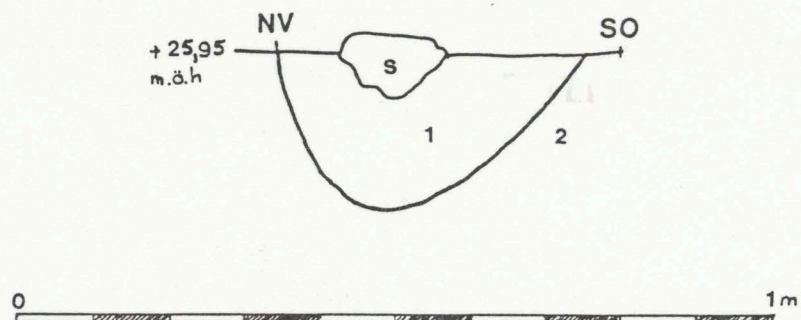
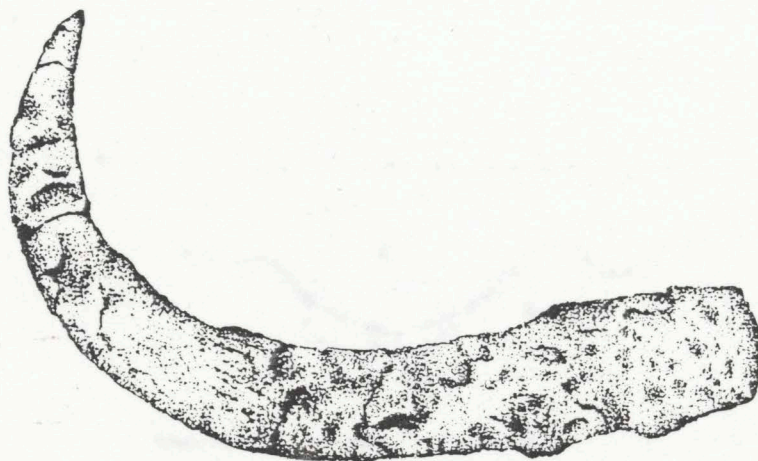

Fig 40.
Profilritning av anl. 42.

Skala 1:2

Fig 41.
Skäran i anl. 43.

Teckning: Ferenc Schwetz 1989

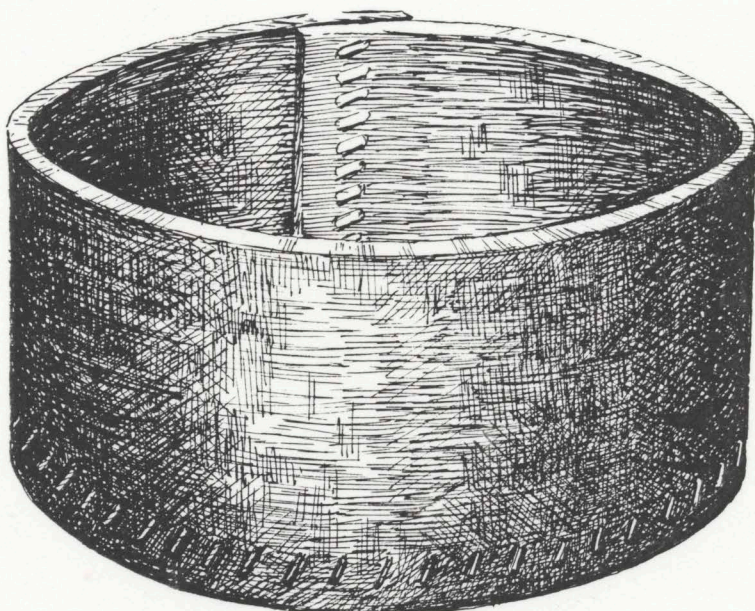

Fig 42.
Anl. 43. Rekonstruktion av hartstätat kärl i skala 1:2.
Teckning: Laszlo Lukacs 1988.

TECKENFÖRKLARING

- 1 = Mörkbrun sotblandad sand
- 2 = Svart sotblandad sand + kol
och brända ben (F 46)
- 3 = Grå sand
- 4 = Gul sand

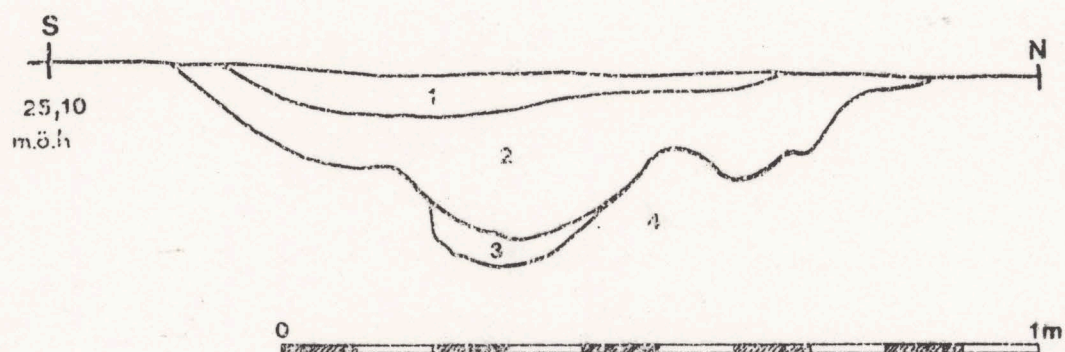

Fig 43.
 Profilritning av anl. 43.

Fig 44. Foto: Anette Rosberg 1988
 Profilritning av anl. 43. Från Ö.

TECKENFÖRKLARING

- 1 = mörkbrun sand
 2 = steril sand
 s = sten

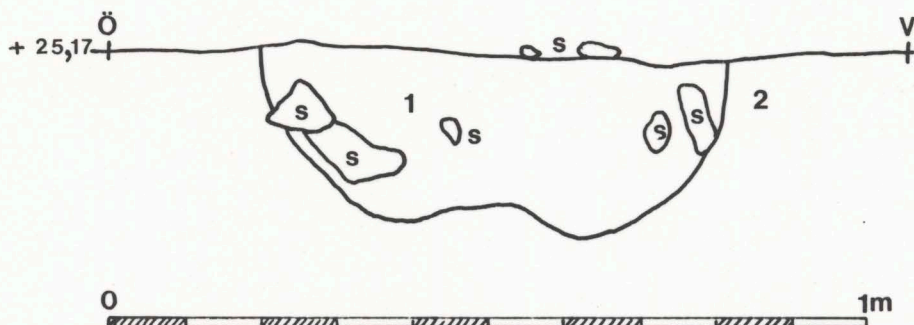

Fig 45.
 Profilritning av anl. 44.

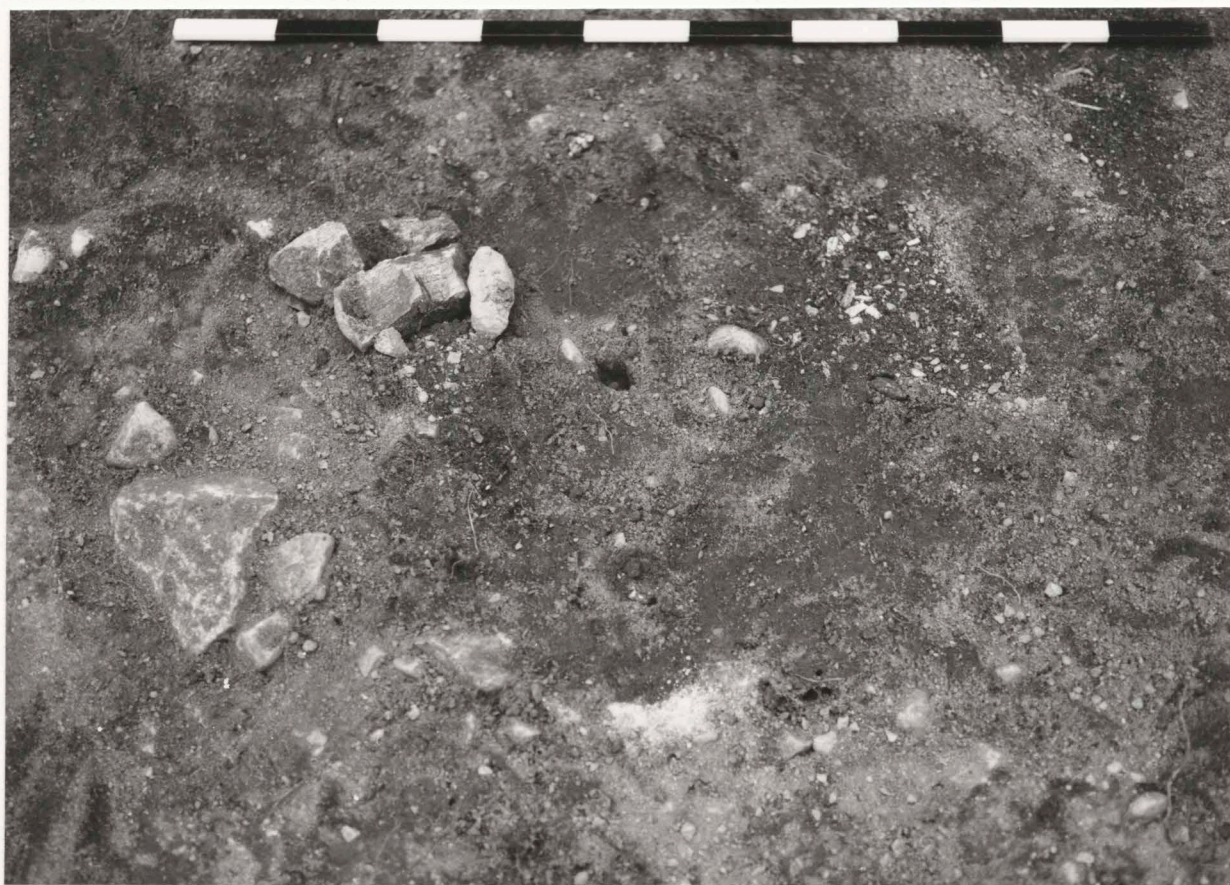

Fig 46. Foto: Ulf Ragnesten 1988
 Bild av anl. 44 före undersökningen. I ytan ses skörbränd
 sten och brända ben. Från Ö.

Fig 47. Foto: Ulf Ragnesten 1988
Hartstättningsringen i anl. 44. Från S.

Fynd: Hartstätning, 48 gram (F 98)
 Brända ben från gropen, under
 hartsätningensringen, 1 gram (F 99)
 Brända ben från S delen av gropen, utanför
 hartstätningensringen, 17 gram (F 97)
 Brända ben från hartstätat kärl, 1196 gram
 (F 100)
 Kol, 74 gram (F 95)
 2 flintavslag, 17 gram och
 1 bit övrig flinta, 57 gram (F 45)

ANL 45 (urnebrandgrop)

I avbaningsytan syntes anläggningen som en 50x40 cm stor
 mörkfärgning. Den innehöll sot och kol. Ca 5 cm under
 ytan stod en i stort sett intakt urna. Urnan hade facette-
 rad mynningsrand. I en halvcirkel runt urnan i V låg 5
 sotiga stenar, varav 1 var skörbränd. Stenarna var ca 10
 cm stora och fanns på 6 cm djup under avbaningsytan.
 Överst i urnan låg en locksten, 13x8 cm och 2 cm tjock.
 Den tillvaratogs.

(Fig 48, 49)

Fynd: Urna (F 112)
 Brända ben, 12 gram (F 113)
 1 flintavslag, 3 gram,
 1 kort spånfragment, 1 gram och
 1 bit övrig flinta, 12 gram (F 83)
 Kol, 10 gram (F 114)
 Locksten (F 115)

ANL 46 (brandgrop)

Denna anläggning syntes i avbaningsytan som en välav-
 gränsad kolfläck. Den var närmast rund och ca 40 cm i
 diam. Anläggningens djup var 18 cm. Gropen innehöll
 kolblandad sand. Kolet var fr. a. koncentrerat till
 gropens kanter. Ytligt i anläggningen fanns ett 50-tal
 keramikskärvor, vilket gör att man bör se anläggningen
 som en brandgrop, där de brända benen försvunnit.

(Fig 50, 51)

Fynd: Keramikskärvor 49 st, 64 gram (F 63)
 1 flintavslag, <1 gram och
 2 bitar övrig flinta 47, gram (F 73)
 Kol, 43 gram (F 69)
 Jordprov från anl. finns bevarat, 720 gram

ANL 47 (brandgrop)

Anläggningen var en närmast rund kolfläck, ca 20 cm i
 diam. Den var endast 4 cm djup. Anläggningen var belägen
 omedelbart N om ett jordfast block.

(Fig 52)

Fynd: Keramikskärvor 49 st, 49 gram (F 57)
 Brända ben, 1 gram (F 58)
 Kol (ej tillvarataget)

TECKENFÖRKLARING

- 1 = mörkbrun sand
- 2 = ljusbrun sand
- 3 = kol och sot (F 114)
- 4 = grå lera

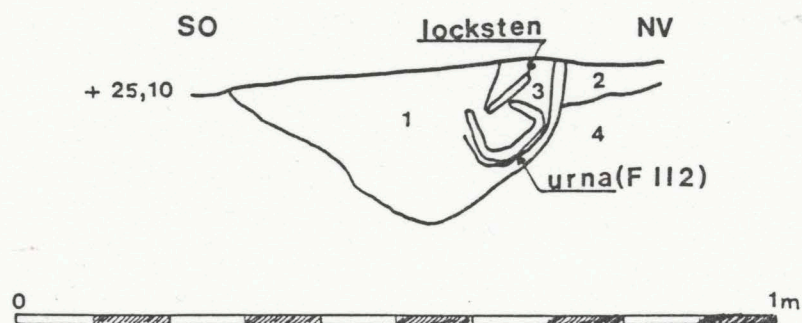
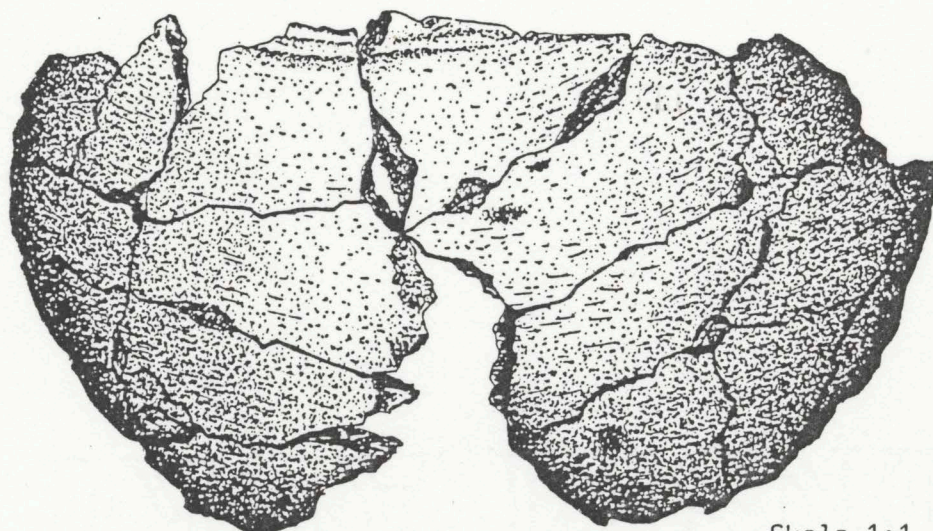

Fig 48.
 Profilritning av anl. 45.

Skala 1:1

Fig 49. Teckning: Ferenc Schwetz 1989
 Del av urnan med facetterad mynningsrand i anl. 45.

TECKENFÖRKLARING

- 1 = kol och sot
2 = steril sand

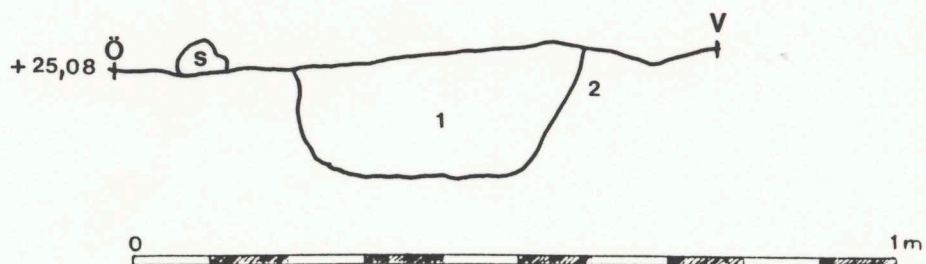

Fig 50.
Profilritning av anl. 46.

Fig 51. Foto: Ulf Ragnesten 1988
Anl. 46 som den syntes i avbaningsytan. Från Ö.

TECKENFÖRKLARING

- 1 = sot, kol, brända ben
 2 = ljust grus med inslag
 av sand
 S = sten

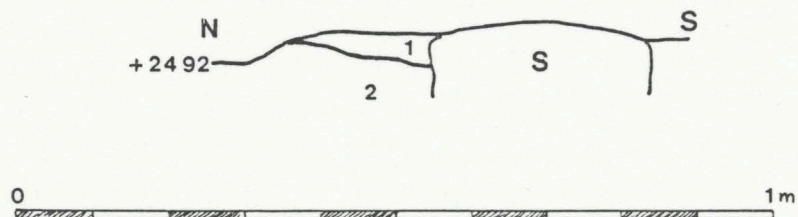

Fig 52.
 Profilritning av anl. 47.

TECKENFÖRKLARING

- 1 = urnfragment (F 91)
 2 = kol, sot, brända ben (F 93)
 3 = ljus sand med inslag
 av grus

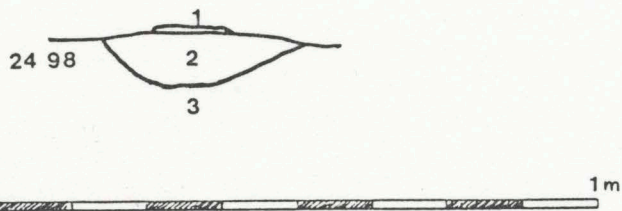

Fig 53.
 Profilritning av anl. 48.

ANL 48 (urnebrandgrop)

Anläggningen utgjordes av en närmast rund grop, ca 25 cm i diam och ca 7 cm djup. På ca 4 cm djup fanns bottnen av en urna. Keramik och brända ben fanns även spridda i anläggningen. Bland keramiken fanns en mynningsbit. (Fig 53)

Fynd: Urna (F 91)
Brända ben (F 93)
Troligen ett järnföremål (F 92)
Sållat material från urnan finns bevarat,
336 gram

FYND FRÅN YTPLOCKNING PÅ UNDERSÖKNINGSOMRÅDET

7 st keramikbitar, 28 gram (F 2), varav en
ornerad med böljande hålkäl
Brända ben, 2 gram (F 31)
Nitbricka av järn, 5 gram (F 19)
Flintstycke med tillhuggning, 96 gram (F 33)
Avslagsskrapa, 46 gram (F 4)
Avslag, 93 st, 630 gram (F 54)
Övrig flinta, 75 st, 1390 gram (F 43)

KULTURHISTORISK TOLKNING

Beträffande boplotsaktiviteten på fornlämning 355 i Västra Frölunda framkom inte mycket vid denna undersökning utöver vad man tidigare visste. Tidigare insamlade fynd på platsen angav att aktivitet rått här under mesolitikum och neolitikum. För den äldre dateringen svarar fynd såsom kärnyxa, ev skivya, fragment av trindyxa samt mikrospånkärna. För den yngre dateringen svarar fynden av ett fragment av en flathuggen spets samt en flathuggen pilspets med urnupen bas. Vid 1988 års undersökning framkom ytterligare ett flintföremål som går att tidsbestämma. Det var en flathuggen pilspets utan tånge (F 67). Den bör dateras till neolitisk tid, sannolikt senneolitikum.

Gravarna ingår i den typ av gravfält - flatmarksgravfält - som är mycket vanliga i området kring Göteborg. När Kjerstin Cullberg skrev avhandlingen "Ekehögen - Backa Röd - Valtersberg" (1973) kände man till 11 st flatmarksgravfält i Göteborgs kommun. Sedan dess har ytterligare 5 blivit kända, (varav ett ännu ej är undersökt) så att man nu vet om 16 st gravfält av denna typ (Fig 54).

Gravfältet VF 355 vid Hagen i V Frölunda utgjordes vid undersökningstillfället av 29 st gravar. Med gravar anses flacka eller djupa gropar innehållande rester av trä- eller keramikkarl och/eller brända ben. Till de 29 gravarna tillkommer 4 st som undersöktes 1980. Hela 33 st gravar under flat mark har följaktligen undersökts på gravfältet.

Gravfältets begränsning antas med stor sannolikhet ha nåtts i Ö och S. Ty i dessa väderstreck träffar man på berg utanför undersökningsområdet. Om gravfältets begränsning nåtts i N och V är mera osäkert. N om gravfältet stod tidigare ett hus, som nu är rivet. Det kan ha funnits gravar under detta hus, som försvunnit när det byggdes. Men det fyndtomma området på den N delen av undersökningsområdet (se fig 7) talar för att det inte funnits några ytterligare gravar här. Ett liknande förhållande rådde på den V delen av undersökningsområdet. Här fanns en ca 2 m bred remsa av den avbanade ytan som var fyndtom, vilket talar för att inga ytterligare gravar fanns västerut. Man kan dock märka att de fyra gravar som undersöktes 1980 hittades alldeles utanför det avbanade området i V (se fig 7). Det är m a o inte otänkbart att gravfältet fortsatt västerut. 1988 växte här en yvig granhäck och ytterligare något längre västerut gick Långedragsvägen.

Fig 54.
Flatmarksgravfält i Göteborgs kommun. Kompletterad karta
från Kjerstin Cullberg 1973 - Ekehögen - Backa Röd -
Valtersberg, sid 15.

Om man förutsätter att gravfältet inte sträckte sig ut vidare mot V, utan att alla gravarna på gravfältet undersöktes, är det ändå fråga om ett stort gravfält i jämförelse med de andra som undersökts i kommunen. Av de 16 flatmarksgravfälten i Göteborgs kommun har endast 5 både totalundersökts och varit oskadade vid undersökningstillfället (Långeberg, Bergsjön, Kärra, Rönning och Steneby). Av dessa har endast ett gravfält uppvisat fler gravar än 10 st. Det är Långeberg, där 40 gravar hittades. 33 gravar på ett flatmarksgravfält så som vid Hagen, är alltså ett stort gravfält med kommunområdets mått mätt.

11 av de 29 undersökta gravarna vid Hagen hade benbehållare av keramik och 4 hade benbehållare av hartstättade kärl. Hela keramikurnor har uppenbarligen funnits i anl 16, 25, 26, 27, 28, 30, 31, 36, 40, 45 och 48. Harts-tättade kärl har funnits i anl 9, 38, 43 och 44.

Till dessa kommer keramiken i brandgroparna. Men det är ovisst om denna keramik har varit del i benbehållare. Ty i dessa gravar fanns endast ett fåtal keramikskärvor, vilka inte i någon grav översteg 64 gram.

Man kan fråga sig om de vid gravsättningstillfället inte försetts med mera keramik än detta, eller om gravarna störts i sen tid och att endast få keramikskärvor blivit kvar. Undersökningen gav inget entydigt svar på detta. Lite information kan man få om man tittar på utseendet av skärvorna. Man märker då att det inte finns några mynningsbitar bland dem. Det skulle kunna betyda att hela kärl blivit förstörda av sentida markarbete så att kärlens mynningsdelar skalats av. Bottendelar borde i så fall finnas bland skärvorna. Emellertid finns det bara bottendelar i en av de nio brandgroparna. Det kan därför betyda att några hela keramikurnor inte ställts ned i dessa gravar. Förhållandet styrks av de skadade, hela urnorna i urnebrandgroparna. I fyra fall finns endast delar av urnorna bevarade (Anl 25, 26, 30 och 48). I dessa fall är det fråga om bottnar av urnor. Det bör betyda att när hela urnor skadas av sentida markarbete försvinner överdelen av urnorna och bara bottenarna blir kvar.

Mycket talar alltså för att man ursprungligen endast lagt ned skärvor av keramik i brandgroparna (dvs i anl 1, 2, 3, 8, 19, 20, 41, 46 och 47). Ty när hela urnor skadas blir bottenarna kvar.

Det bör framhållas att de flesta gravarna på gravfältet föreföll relativt välbevarade, och det fanns inte mycket lösfynd i form av brända ben, harts, kol eller keramik som skulle kunna härröra från skadade gravar.

Det finns inga säkra indikationer på att någon grav på gravfältet har haft fler än ett kärl. Möjligen kan skärvorna i anl 20 (F 64) härröra från två kärl.

Två iögonfallande företeelser på gravfältet bör omnämnas. Den första är att det fanns en koncentration av brandgropar med lite keramik samt bengropar till gravfältets NV del (se fig 7). I detta område fanns troligen också en avfallsgrop och ett stolphål. Dessutom låg ett av undersökningens två fynd av bronsföremål här (F 20 anl. 5).

Den andra märkbara företeelsen på gravfältet var de hartstättade kärlens placering (dvs groparna med ringar av hartstättning), vilka visserligen bara var 4 st. De låg regelmässigt i ytterkanterna av gravfältet (se fig 7). Därtill kommer att de alltid innehöll en betydligt större mängd brända ben än gravarna med keramikkärl.

En sammanfattning av gravskicket på VF 355 bör göras bl a för att underlätta jämförelser med andra flatmarksgravfält i regionen. En sådan sammanfattning ser ut på följande sätt:

<u>Urnegrav</u>	Antal 0
<u>Bengrop</u> Anl 4, 5, 6, 7, 13	Antal 5
<u>Urnebrandgrop</u> Anl 9, 16, 25, 26, 27, 28, 30, 31, 36, 38, 40, 43, 44, 45, 48 (Anl A, B, D från undersökning 1980)	Antal 18
<u>Brandgrop</u> Anl 1, 2, 3, 8, 19, 20, 41, 46, 47 (anl C från undersökning 1980)	Antal 10

Drygt hälften av samtliga 33 funna gravar på gravfältet var således urnebrandgropar. Ungefär 1/3 utgjordes av brandgropar och 1/7 av bengropar. Det fanns inte någon urnegrav.

Några av gravarna har innehållit stenar med varierande funktion. Anl. 9 kan ha haft en täcksten, men det finns också en möjlighet att stenen har varit rest och utgjort en gravmarkering. Anläggningarna nr 16, 28, 40, 43 och 45 har haft lockstenar som täckt urnorna i groparna. Anl. 43 hade dessutom en flat sten i botten på gropen och anl. 45 hade små stenar lagda i en halvcirkel runt urnan. Anl. 47 skiljer sig något från de övriga gravarna genom att den placerats vid ett mindre jordfast block.

Det är intressant att konstatera att stenarna med ovan nämnda funktioner så gott som uteslutande funnits i urnebrandgropar, dvs i gravar med hela kärl eller botten- delar av kärl. Det är endast anl. 47 som skiljer sig. Det är nämligen en brandgrop med endast skärvor av keramik. Det tycks m a o finnas ett samband mellan hela urnor (av trä eller keramik) och nedlagda stenar i gravarna på gravfältet.

Det finns inga spår av borttagna stenar på gravfältet.

Två anläggningar som kan tillhöra en boplats fanns på gravfältet. Det var anläggning 33 som troligen var ett stolphål samt anläggning 35 som troligen var en avfalls- grop. Anläggningarna kan dock lika gärna ha använts t ex vid ceremonier på gravfältet. Tyvärr fanns det inga möjligheter att datera de båda anläggningarna.

Gravfältets datering

För datering av gravfältet vid Hagen står tre ting till buds. Det är gravskicket, järnskäran i anläggning 36 och 43 samt keramiken. Enligt Cullberg (1973:123 ff) är de stora flatmarksgravfälten i Göteborgsområdet hemmahörande i yngre förromersk järnålder. Urnebrandgropen som grav- skick betraktad uppträder emellertid redan under äldre förromersk järnålder, varför gravfältet vid Hagen inte behöver tillhöra enbart den förromerska järnålderns yngre del.

Järnskära i gravar är däremot en företeelse som kan knytas till yngre förromersk järnålder (Cullberg 1973:103 f). Det gäller även brandgropar.

Keramiken från tre av gravarna visar på samma formelement som förekommer på de stora flatmarksgravfälten. I anlägg- ning 28 och 36 finns således facetterad hank på kärlet. På kärlet i anl. 36 är hanken dessutom x-formad, vilket är ytterligare ett kännetecken från de stora flatmarks- gravfälten. Vidare kan nämnas att kärlet i anläggning 36 har haft en förtjockad och facetterad mynningskant och att kärlet i anl. 45 har haft facetterad mynningskant. Alla dessa formelement talar för att gravfältet i Frö- lunda troligen tillhör ungefär samma tid som de stora flatmarksgravfälten i Göteborgsområdet, dvs yngre för- romersk järnålder.

SAMMANFATTNING

Under tiden 22 juni-7 juli 1988 undersökte arkeologer från Göteborgs arkeologiska museum ett flatmarksgravfält vid Hagen i Västra Frölunda. Gravfältet omfattade 29 st gravar under flat mark samt ett fåtal anläggningar med annan funktion. Huvuddelen av gravarna var urnebrand- gropar och innehöll benbehållare av keramik.

Jämte tidigare funna 4 st gravar (1980) har det sammanlagt hittats 33 flatmarksgravar på gravfältet vid Hagen. Gravfältet kan huvudsakligen dateras till yngre förromersk järnålder, men kan ha sitt ursprung i äldre förromersk järnålder.

PLATS: VF 355 GSMA 000004:

FYNDUPPGIFT	Spån		Avslag		Splitter		Kort spånfr.		Mikro- spån		Övrig flinta		Redskap, kärnor och övrigt material. St, gr.
	St	gr	St	gr	St	gr	St	gr	St	gr	St	gr	
Anl 28 (F 34) Anl 28 (F 106) Anl 28 (F 50)													Urna : 36 Brända ben, 28 g : 37 : 72 OCH 38
			1	72	9						33	870	
Anl 30 (F 61) Anl 30 (F 60)													Urna i fragment : 39 Brända ben, 23 g : 40
Anl 31 (F 81) Anl 31 (F 107) Anl 31 (F 108)													Urna : 41 - 2 ST ASKAR - Bränd ben, 6 g : 42 Kol 22 g : KASSERAT
Anl 33 (F 76) Anl 33 (F 75)											1	6	Bränt ben, 1 st, < 1 g : 43 : 44
Anl 35 (F 71) Anl 35 (F 72)													Brända ben, 3 st, 3 g : 45 : 73 OCH 46
			4	73	8						44	640	
Anl 36 (F 36) Anl 36 (F 37) Anl 36 (F 37) Anl 36 (F 109) Anl 36 (F 110) Anl 36 (F 111) Anl 36 (F 111)													Urna i fragment : 47 - 3 ST ASKAR - Brända ben, 765 g : 48 Järnfragment, 2 g : 49 Kol, 7 g : KASSERAT Brons, 1 g : 50 Skära, 37 g : 51 Nål av järn, 11 g : 52
Anl 38 (F 1) Anl 38 (F 3)													Hartstätning, 53 g : 53 Brända ben, 1332 g : 54
Anl 40 (F 41) Anl 40 (F 42) Anl 40 (F 43) Anl 40 (F 44)											2	7	Urna i fragment : 55 Brända ben, 460 g : 56 : 57 Kol, 108 g : KASSERAT
Anl 41 (F 66)													Keramik, 3 st, 2 g : 58
Anl 43 (F 49) Anl 43 (F 46) Anl 43 (F 47) Anl 43 (F 48) Anl 43 (F 45)													Hartstätning, 85 g : 59 Brända ben, 1700 g : 60 Skära, : 61 Järnfragment, 18 g : 62 Kol, 28 g (uttaget för C ¹⁴ -datering) - E, MED -
Anl 44 (F 98) Anl 44 (F 99) Anl 44 (F 97) Anl 44 (F 100) Anl 44 (F 95) Anl 44 (F 96)													Hartstätning, 48 g : 63 Brända ben från gropen under hartstättningsringen, 1 g : 64 Brända ben från S delen av gropen utanför hartstätningen, 17 g : 65 Brända ben från hartstätat kärl, 1196 g : 66 Kol, 74 g (uttaget för C ¹⁴ -datering) : 74 OCH 67
			2	74	17						E, MED 167	57	
Anl 45 (F 112) Anl 45 (F 113)													Urna i fragment : 68 - 2 ST ASKAR - Brända ben, 12 g : 69

FYNDUPPGIFT	Spån		Avslag		Splitter		Kort spånfr.		Mikro-spån		Övrig flinta		Redskap, kärnor och övrigt material. St, gr.
	St	gr	St	gr	St	gr	St	gr	St	gr	St	gr	
Anl 1 (F 5) Anl 1 (F 30)													Keramik, 5 st, 7 g : 1 Bränt ben, 1 st, 4 g : 2
Anl 2 (F 18) Anl 2 (F 26)													Keramik, 3 st, 15 g : 3 Bränt ben, 1 st, 1 g : 4
Anl 3 (F 12) Anl 3 (F 23)													Keramik, 23 st, 30 g : 5 Brända ben, ca 30 st, 2 g : 6
Anl 4 (F 25) Anl 4 (F 51)											2	1	Bränt ben, 1 st, <1 g : 7 : 8
Anl 5 (F 27) Anl 5 (F 20)													Bränt ben, 1 st, 1 g : 9 Bronsfragment, 2 st, 1 g : 10
Anl 6 (F 29, 53) Anl 6 (F 40)	1	3											Brända ben, 4 st, 2 g : 11 : 12
Anl 7 (F 28, 78) Anl 7 (F 79)											1	4 20	Brända ben, 48 g : 13 : 70 och 114
Anl 8 (F 16) Anl 8 (F 15)													Keramik, 7 st, 40 g : 15 Brända ben, 5 st, 2 g : 16
Anl 9 (F 10) Anl 9 (F 6)													Hartstättning, 91 g : 17 Brända ben, 2142 g : 18
Anl 13 (F 24)													Brända ben, 2 st, <1 g : 19
Anl 16 (F 88) Anl 16 (F 87) Anl 16 (F 102) Anl 16 (F 116)													Urna: 20 - 3 ST ASKAR - Brända ben, 840 g : 21 Kol och frö, <1 g : 22 Locksten : 23 - 2 ST ASKAR
Anl 19 (F 17) Anl 19 (F 8)													Keramik, 3 st, 13 g : 24 : 71 och 25
Anl 20 (F 64) Anl 20 (F 21) Anl 20 (F 67)													Keramik, 3 st, 13 g : 26 Brända ben, 14 st, 10 g : 27 A Flathuggen flintpilspets utan tånge, 1 st, 4 g : 28 A, B
Anl 25 (F 55) Anl 25 (F 103) Anl 25 (F 56)													Urna i fragment: 29 - 2 ST ASKAR - Brända ben, 4 g : 30 : 31
Anl 26 (F 80) Anl 26 (F 68)													Urna i fragment : 32 : 33
Anl 27 (F 35) Anl 27 (F 104) Anl 27 (F 105) ANL 27													Urna: 34 - 2 ST ASKAR + 1 BREDVID Brända ben, 67 g : 35 Kol, 13 g : KASSERAT : 94

FYNDUPPGIFT	Spån		Avslag		Splitter		Kort spånfr.		Mikro- spån		Övrig flinta		Redskap, kärnor och övrigt material. St, gr.
	St	gr	St	gr	St	gr	St	gr	St	gr	St	gr	
Anl 45 (F 83) Anl 45 (F 114) Anl 45 (F 115)			175	3			176	1			177	12	: 75-76-77 Kol, 10 g : KASSERAT Locksten : 78
Anl 46 (F 63) Anl 46 (F 73) Anl 46 (F 69)			180	4							281	47	Keramik, 49 st, 64 g : 79 : 80-81 Kol, 43 g : KASSERAT
Anl 47 (F 57) Anl 47 (F 58)													Keramik, 49 st, 49 g : 82 Brända ben, 1 g : 83
Anl 48 (F 91) Anl 48 (F 93) Anl 48 (F 92)													Urna i fragment : 84 Brända ben, 16 g : 85 Järnföremål? 5 g : 86
Fynd från yt- plockning på undersöknings- området (F 2) (F 31) (F 19) (F 33) (F 4) (F 54) (F 43)													Keramik, 7 st, 28 g : 87 Brända ben, 2 g : 88 Nitbricka av järn, 5 g : 89 Flintstycke med tillhuggning, 1 st, 96 g : 90 Avslagsskrapa, 1 st, 46 g : 91 : 92 : 93
			93	630							75	1390	

SAMMANFATTNINGSTABELL

FLINTA	St		St		
Skivvyxa		Skedskrapa			
Skivmejsel		Kniv			
Kärnyxa		Stickel			
Slipad yxa - Mejsel		Spån med inhak			
A. Spetsnackig		Avslag med inhak			
B. Spetsnackig, förarbete		Spån med retusch			
C. Tunnackig		Mikrospån med retusch			
D. Tunnackig, förarbete		Avslag med retusch			
E. Tjocknackig		Kärnborr			
F. Tjocknackig, förarbete		Stycke med tillhuggning	1		
G. Håleggad					
H. Håleggad, förarbete		Kombinerat redskap			
I. Tunnbladig		Knacksten			
J. Tunnbladig, förarbete		Övrigt redskap			
K. Yxa med utsvängd egg		Plattformskärna			
L. Yxa med utsvängd egg, förarbete		A. Konisk kärna med en plattform			
M. Yxa av obestämbart typ		B. Kölformig kärna med en plattform			
N. Yxa av obestämbart typ, förarbete		C. Övrig kärna med en plattform			
O. Mejsel		D. Ensidig kärna med två motstående plattformer			
P. Mejsel, förarbete		E. Cylindrisk kärna med två motstående plattformer			
Q. Fragment av slipad yxa/mejsel		F. Övrig kärna med två el flera plattformer			
R. Avslag av slipad yxa/mejsel		Bipolär kärna			
Mikrolit		Övrig kärna			
A. Lancett		Kärnfragment			
B. Segment		A. Plattformsavslag			
C. Trekant		B. Sidofragment			
D. Trapets		C. Ryggspån			
E. Rektangel		Mikrospånkärna			
F. Rombisk		A. Konisk mikrospånkärna med en plattform			
G. Övrig mikrolit		B. Handtagskärna med en plattform			
Hullingspets		C. Övrig mikrospånkärna med en plattform			
Eneggad spets		D. Cylindrisk mikrospånkärna med två plattformer			
Tväreggad spets		E. Övrig mikrospånkärna med två plattformer			
Tångespets		F. Fragment av mikrospånkärna			
Spånpilspets med tånge					
A. Becker typ A					
B. Becker typ B					
C. Becker typ C					
D. Becker typ D					
Flathuggen spets					
A. Med tånge					
B. Utan tånge	1				
Borrspets		Mikrostickel			
Övrig retuscherad spets		Spån	1		
Dolk		Korta spånfragment	1		
A. Lomborg typ I		Mikrospån			
B. Lomborg typ II		Avslag	132		
C. Lomborg typ III		Splitter			
D. Lomborg typ IV		Övrig flinta	101		
E. Lomborg typ V					
F. Lomborg typ VI		BERGART			
G. Obestämbart typ		KVARTS			
Skära		SKIFFER			
Flathugget redskap av obestämd typ		ÖVRIGT		Gr	
Eldslagningssten					
Spånskrapa					
A. Enkel					
B. Dubbel					
Rundskrapa					
Avslagsskrapa					
A. Enkel	1				
B. Dubbel					

LITTERATUR EFTER 1973 OM LIKNANDE GRAVFÄLT I
GÖTEBORGSOMRÅDET

- Andersson, S. 1975. Östergärde, Björlanda 114. Grav- och boplatskomplex, delundersökt. Järnålder. Fyndrapporter 1975, sid, 11-61.
- Arwill-Nordbladh, E. och Jankavs, P. 1988. Valtersberg - liv och död för 2000 år sedan. Fynd 2/88, sid 15-20.
- Bertilsson, U. 1976. Björlanda 350-351. Boplatsområde, gravar. Yngre stenålder - äldre järnålder. Fyndrapporter 1976, sid 19-61.
- Cullberg, Kj. 1973. Ekehögen - Backa Röd - Valtersberg. Frågor om kronologi och kulturkontakter under yngre förromersk järnålder i Göteborgsområdet. Samt däri anförd litteratur om gravfält i Göteborgsområdet.
- Karlberg, A. 1974. Fornlämningar och benmaterial i Göteborgsområdet under järnåldern. Fyndrapporter 1974, sid. 395-425.
- Sandberg, B. 1982. Rödbo 20, Rönnäng. Gravfält äldre järnålder. Fyndrapporter 1980-81, sid 3-23.
- Sandberg, B. 1982. Västra Frölunda 355, Hagen, gravfält, äldre järnålder. Fyndrapporter 1980-81, sid 55-66.

GÖTEBORGS ARKEOLOGISKA MUSEUM

Arkeologiska undersökningar i Göteborgs
kommun - rapport

Författare: Ulf Ragnesten

Redaktion: Ulf Ragnesten
Johan Wigforss

Foto: Eva Jönsson-Kihlberg
Lars Noord
Ulf Ragnesten
Anette Rosberg
Ulf Svensson

Teckning: Laszlo Lukas
Ferenc Schwetz

Renritning: Ferenc Schwetz

Utskrift och
montering: Inger Redebratt

Göteborg i mars 1989